

BİRLEŞMİŞ MİLLETLER ANDLAŞMASININ TADİLİ PROBLEMİ

Yazan : *Prof. Zeki Mesud ALSAN*

BİRLEŞMİŞ MİLLETLER TEŞKİLÂTININ MAHİYETİ HAKKINDA UMUMÎ MÛLÂHAZALAR

1 — Milletlerarası Hayatta Hukuk İle Siyasetin Telifi Güçlüğü :

Birleşmiş Milletler Teşkilâtı gibi dünya çapında bir teşkilât olması ve milletlerarası barış ve güvenliği koruması istenilen bir müessesenin mahiyeti, tekâmülü, mekanizması ve nihayet islâhı hakkında sarîh bir hüküm ve takdire varabilmek için, onu iki bakımdan mütalâa etmek gerekir: İlk önce, her içtimâî müessese için kabul ve tatbiki zarurî olan bir metoda göre Birleşmiş Milletler Teşkilâtının hukukî bünyesine temel teşkil eden prensiplerin mahiyetini, ve bunların milletlerarası hayata halen hâkim olmakta bulunan hukuk telâkkileri ile ülfet derecesini tesbit edecek bir tetkikin yapılması lâzımdır. İkinci olarak da, hukuk ile siyasetin karşılıklı tesirleri gözönünde tutularak, tetkikin mücerred ve nazârî değil, milletlerarası hayatın realitelerine az çok cevap verecek surette müspet bir mahiyet taşınması icap eder.

Hak herşeyden önce, içtimâî bir hayat kaidesi sayıldığına göre, gerek devlet hayatı, gerekse milletlerarası camia hayatı içinde, onun realiteler ve vakıalar ile olan münasebetini nazarı itibara almaksızın yaşama ve işleme kabiliyetini haiz bir hukukî sistem, ve bu hukukî sisteme dayanan bir müessese kurulamaz.. Bu hakikat, henüz devletlerüstü, yüksek bir otoriteden mahrum bulunan milletlerarası camia hayatı için daha çok variddir..

Bilindiği veçhile hukukun müspet kıymeti ve faydası müeyyidelerinin tesir ve kuvvet derecesine bağlıdır.. Bu tesir ve kuvvet bahsinde yalnız maddî ve cezrî kuvvet gözönünde tutulmaz. Manevî ve ahlâkî âmillerin de maddî kuvveti desteklemesi lâzımgelir. Bir devlet hayatı içinde hukukî nizamın tesis ve muhafazası, yalnız polis ve jandarma kuvvetine bağlı değildir.. Vatandaşların devlet hayatına bağlılıklarını ve kanunlara itaatlerini sağlayan âmillerin en mühimleri, manevî ve ahlâkî mahiyette olan âmillerdir.. Tesanüd duygusu, umumî menfaat mü-

lâhazası, vatan sevgisi, müşterek bir ideâle erişmek emeli bunlardan başlıcalarıdır..

Eğer bir milletlerarası camia hayatı mevcut ise, onun hukukî nizamını sağlamak gayesini güden milletlerarası bir teşkilâtın da aynı şekilde müessir, yâni hem maddî, hem manevî tesir unsurlarından mürekkep müeyyidelere sahip olması gerekir.. Ancak bugünün realiteleri bu şekildeki müeyyide ile teşhiz edilmiş milletlerarası bir otoritenin vücade gelmesine veya getirilmesine müsait midir?.. Milletler Cemiyeti tecrübesinden ve Birleşmiş Milletler teşkilâtı mekanizmasının şimdiye kadar görülen işleme tarzından edinilen kanaat bu suâle müspet cevap verilmesi imkânını bahşetmemektedir.

Bilindiği veçhile gerek Milletler Cemiyeti, gerekse Birleşmiş Milletler teşkilâtı, devlet hayatı üstünde bir milletlerarası camia hayatının mevcut bulunduğu fikri, ve bu hayatın barış ve güvenliğini korumak lüzumu üzerine kurulmuştur. Bu temel fikir ve lüzum bir defa kabul edildikten sonra onların mantıkî icaplarına göre bir teşkilât, bir nizam, bir güvenlik sistemi kurmak teşebbüsü, mücerret ve nazari sahada büyük güçlükler ile karşılaşmaz. Devlet hayatında olduğu gibi, milletlerarası camianın üyeleri olan devletlerin kuvvete başvurmaları keyfiyetine son verilmesi suretiyle, bir taraftan anlaşmazlıkların barış yolu ile çözülmesine, diğer taraftan da tecavüzün me'ine ve mütecavizin tedibine ait tedbirler derpiş olunabilir. Netekim gerek Milletler Cemiyeti, gerekse Birleşmiş Milletler teşkilâtı, devlet hayatına kıyasen, milletlerarası camia hayatının barış ve güvenliğini de aynı düşünce silsilesini takip ederek müşterek emniyet sistemi ile kurmak ve korumak teşebbüsünde bulunmuşlardır.

Ancak nazari sahada, ve devlet hayatında bir mania ile karşılaşmayan nizam fikri milletlerarası hayatın realiteleri ile çatışmakta devam etmekte olduğundan her iki teşkilâtın kurucuları, bunları da az çok gözönünde tutmak mecburiyetini hissetmişler ise de, fikir ile realiteyi, daha doğrusu hukuk ile siyaseti uzlaştırmak ve böylece ânzasız, ve mukavemetsiz işleyecek bir barış ve güvenlik mekanizması vücade getirmek imkânını bulamamışlardır.

Asrı teknolojinin yarattığı ve geliştirdiği bugünkü hayat şartlarına göre, milletlerarası bir camianın varlığını kabul etmek zaruridir. Artık devlet hayatı, cemiyet hayatının en son merhalesi olmaktan çıkmıştır. Bugün milletlerarası camia dediğimiz, büyük insan cemiyeti, bütün milletler için bir kader birliği vücuda getirmiştir. Bununla beraber, maddî hayat şartları bakımından bir karşılıklı dayanışma ve bağlılık zarureti içinde çırpınmakta olan milletlerarası camia, manevî hayat şartları

itibariyle, henüz olgunluk devresine girememiştir. İnsanların inanç ve ideâleri hâlâ devlet hudutları ile sınırlandırılmış bulunmaktadır.. Daima kuvvetini arttırmak hevesinde bulunan, ve milletlerarası politika sahasında kendi menfaat ve hedefinden başka bir şey düşünmeyen devlet, bütün kudret ve hâkimiyeti ile henüz ayakta durmaktadır. Bu itibarla milletlerarası camia hayatı içinde, devletleri, ve onlara tâbi insanları, müşterek bir ideâlin, müşterek yüksek bir otoritenin disiplin ve nizamına bağlayacak surette bir tesanüd duygusuna, bir insanlık zihniyetine henüz rastlanmamaktadır.

2 — *Müşterek Emniyet Sisteminin Tesis Şartları :*

Müşterek emniyet sisteminin esas mekanizmasını, tecavüze karşı müşterek hareket teşkil eder. Devlet hayatında hükûmet kuvveti, vatandaşların emniyetini korur.. Ancak her vatandaş bu kuvveti, sırf karşı durulamıyacak üstün bir kuvvet olarak değil, hakkı destekleyen, umumî menfaati koruyan meşru ve itaata şayân bir kuvvet şeklinde telâkki eder. Ve kuvvet de asıl kudretini bu telâkkiden alır. Milletlerarası camia hayatında müşterek emniyeti koruyacak olan müşterek otorite ise, camianın siyasi ve mânevî bünyesinin icabı olarak, maddi ve mânevî kuvvet unsurlarından mahrum bulunmaktadır.

Bugün için, barış yolu ile bir dünya devletinin kurulması mümkün olmadığına göre, müşterek emniyetin tesisini ve muhafazasını sağlayacak âmili, devletlerin kuvvetlerini birleştirerek müşterek hareket etmelerinde aramak lâzımgelir.. Onun için milletlerarası hayatın realiteleri müvacehesinde bu müşterek hareketin vukuu imkânlarını araştırmak, ona dayanan bir barış ve güvenlik sisteminin gerçek değerinin takdiri bakımından çok mühimdir. Bu araştırmada birbirine bağlı olan iki noktayı ayrı ayrı incelemek gerekir. Bunlardan biri, müşterek kuvvetin mahiyeti, ikincisi de müşterek kuvveti harekete geçirecek âmillerdir.

Tecavüze karşı kullanılacak müşterek kuvvetin meydana getirilmesinde büyük devletlerin büyük hissesi bulunacağına şüphe yoktur. Bilhassa harp tekniğinin bugünkü durumunda en müessir ve en pahalı silâhlar ancak bu devletlerin elinde bulunmaktadır. Müşterek hareketin muvaffakiyeti de ancak, mütecevazın kuvvetlerine faik bir kuvvete sahip bulunmakla sağlanabilir.. Küçük devletlerden biri tarafından vaki olacak bir tecavüzü önlemek — eğer büyük devletlerden biri onu teşvik etmez, ve desteklemezse — çok kolaydır, zaten herhangi küçük bir devletin kendi başına böyle bir tecavüz hareketine girişeceğine bile ihtimal verilemez.. Onun için, dünya barış ve güvenliğini bozmak istidadında

bulunan bir tecavüz ancak büyük devletlerden biri tarafından yapılacak tecavüz olabilir. Bu devletlerin sayısı ve durumu malumdur. Milletlerarası camianın bugünkü siyasi bünyesine göre, birbirleriyle çatışabilecek durumda ancak iki büyük devlet bulunmaktadır. Bunlardan biri müteceviz durumuna geçerse, ona karşı hangi üstün kuvvet kullanılacaktır?.. Böyle bir vaziyet, müvazene prensibine yeniden avdeti gerektirir ki, bu takdirde cihanşümül müşterek emniyet sistemi, yerini ittifaklar sistemine ve bölge teşkilleri tedbirlerine terketmek mecburiyetinde kalır. Esasen Birleşmiş Milletler Teşkilâtı Güvenlik Meclisinde, büyük devletlere tanınmış olan veto hakkını vücut veren âmillerden biri de büyük devletler aleyhinde zorlayıcı tedbirlerin başarılı bir şekilde tatbikinin imkânsızlığı düşüncesi olmuştur.

Müşterek emniyetin ve barışın korunması için nazari olarak teşkili zarurî ve uygun görülen bir milletlerarası zabita kuvvetinin, tatbikatta ne gibi güçlüklerle karşılaştığı, zaten şimdiye kadar böyle bir kuvvetin kurulamamış olması ile tamamiyle anlaşılmış bulunmaktadır.

Kaldı ki, böyle bir kuvvetin vücade getirilmiş olduğunu kabul etsek dahi, onun müessir bir surette harekete geçirilmesi de ayrı bir meseledir. Müşterek güvenliğin, ve dünya barışının bir tecavüze karşı korunması keyfiyeti bütün devletler için, aynı telâkki ile karşılanan, aynı menfaat saikası ile ulaşılmaması istenilen bir gaye teşkil eder mi ? Bazı devletler için, bir güvenlik durumu tesis eden bir nizam, bir statüko, diğer bazı devletler için, güvensizlik hali, güvensizlik sebebi sayılabilir. Her devlet, muayyen bir barış haline aynı kuvvet ve samimiyet ile bağlanamaz. Devletlerarası hayatta henüz tehdidi, ve kuvveti millî siyaset âleti olarak kullanmak arzusunda bulunanlar vardır. Bu muhtelif düşünceler, bir teşkilâta bağlı olan devletleri müşterek kuvvetin kullanılmasında tereddütlere sevk edebilir. Yapılacak hareketin haklı ve meşru olup olmadığı hususunda şüpheler uyandırabilir... Mesele bir defa bu safhaya intikal ettikten sonra devletlerin hareketine, hukukî kaidelerden ziyade politika mülâhazaları hâkim olur. Ve tabiatıyla müşterek güvenlik sistemi de antlaşmalarda derpiş edilmiş olduğu şekilde işleyemez. Netekim Milletler Cemiyeti rejimi içinde, İtalyan - Habeş harbi sırasında İtalya'nın müteceviz olduğu elli devlet tarafından kabul edilmiş olmasına rağmen, ona karşı müşterek hareket, türlü siyasi mülâhazalar tesiriyle, sağlanamamıştır.

Milletlerarası camianın hukukî bir nizama bağlı bir camia mahiyetini kazanabilmesi için, müşterek hareketin ve kuvvet kullanılmasının hukukun kontrolüne tâbi tutulması lâzım gelir. Bu da ancak şu yollar-

dan temin edilebilir. 1 — Kuvvetin haklı ve meşrû bir surette kullanıldığı kanaatinde devletlerin birleşmeleri. 2 — Milletlerarası camia hayatının yeni şartlara intibak ettirilmesi keyfiyetinin başş yolu ile sağlanması. 3 — Tecavüzün müştereken reddini temin edecek bir teşkilât kurulması. Devlet hayatında olsun, milletlerarası camia hayatında olsun, teşkilât bir gaye değil bir vasıtaadır... Ancak muayyen gayeler üzerinde anlaşılan devletlerdir ki, onlara ulaşma vasıtası olarak teşkilâttan faydalanmak imkânını bulurlar. Şu halde teşkilâtı vücade getirecek olan bir antlaşmanın, bir Şartın devletlerarası hayatın bütün siyasi, iktisadi, içtimai kuvvetlerinin hakiki bir muvazenesini ifade edecek realist bir mahiyet taşıması gerekir. Gaye birliği mevcut olmadan, onu varmış telâkki ederek kurulan bir sistemin, bir teşkilâtın, tabiatıyla, üyelerini zaten belli olmıyan bir hedefe ulaştıramıyacağı âşikârdır.

3 — *Milletlerarası Tesanüt Konusunda Manevî Unsurların Rolü :*

Bir devlet hayatı içinde vatandaşlar arasındaki tesanüt, en yüksek ve mütakâmil şeklini hayati menfaatlerin korunması konusunda bulur. Devletin hayatı, şerefi, hâkimiyet ve istiklâli, istikbâli tehlikeye maruz sanıldığı anda, bunları koruma hususunda fedakârlık duygu ve istekleri azamî haddine çıkar. Halbuki milletlerarası camia bakımından hayati menfaat konusu addedilmesi lâzım gelen dünya barış ve güvenliği bahsinde camianın üyeleri aynı fedakârlık duygusunu hissetmedikleri için, lüzumunu da takdir etmezler. Tali meselelerde iktisadi ve içtimai mahiyetteki teknik konularda işbirliği yapmaya yanaştıkları halde asıl ana mesele olan barış ve güvenliğin muhafazası hususunda aynı düşünce ve hassasiyetle harekete geçmezler.

Milletlerarası camianın üyeleri olan milletler arasındaki tesanüdün bilhassa manevî cephesi onları muayyen bir gaye uğrunda tam bir işbirliği yapmaya sevkedemeyecek derecede zayıf olunca, onların müşterek karar ve hareketine dayanan müşterek otoritenin de ne kadar karsız ve tesirsiz kalacağı kendiliğinden anlaşılır. Bir dünya otoritesini temsil etmek durumunda bulunan, ve üyeleri üzerinde bazı yetkilere sahip olması zarurî görülen bir milletlerarası teşkilât, ancak üyeleri arasında mevcut görüş birliği ve birlikte hareket arzusu nisbetinde faal ve müspet bir rol oynıyabilir. Burada milletlerarası camia üyeleri olarak devletlerden bahsederken, ilk plânda bu camia içinde harp ve sulh durumları üzerinde büyük tesirleri olan, devletlerin, yâni büyük devletlerin kastedilmiş olduğuna şüphe yoktur. Hukuki ve nazari sahada devletlerin eşitliğinden, ve milletlerarası camia hayatı bakımından demok-

rasiden ne kadar bahsedilirse edilsin, bugünün en mühim realitesi, büyük devletlerin fiilen oynamak imkânına sahip buldukları büyük roldür. Ve bu rolün dünya barış ve güvenliği itibariyle haiz olduğu büyük tesir ve ehemmiyettir.. Netekim gerek Milletler Cemiyeti, gerekse Birleşmiş Milletler Teşkilâtı kurucuları, müşterek emniyet sisteminin tesisinde, nazari bir esastan hareket etmekle beraber, büyük devletler rolünün bu tesir ve ehemmiyetini de gözönünden uzak tutamamışlar, ve sistemi onların uzlaşmasına ve hüsnüniyetine bağlamak suretiyle, hukuk ve siyaseti bir dereceye kadar telif etmek çaresini araştırmışlardır. Böylece, Milletler Cemiyeti ile, Birleşmiş Milletler teşkilâtının, mukadderatı, büyük devletler arasındaki uzlaşmaya, görüş ve işbirliğine bağlanmıştır. Milletlerarası camianın siyasi bünyesi, bunun dışında başka bir tedbire başvurmaya imkân bırakmadığı için, onu kabul etmek zarureti mevcut olmakla beraber, milletlerarası bir teşkilâtın bütün faaliyet mekanizmasını bu uzlaşmaya dayandırmak, daha işin başında müessesenin ne gibi zorluklarla karşılaşacağına bir işareti sayılabılırdi. Milletler Cemiyeti, yalnız büyük devletlerin değil, bütün devletlerin anlaşması esası üzerine kurulmuş, ve bunların her birine bir veto hakkı tanınmıştı.. Onun anlaşma zemini ise Birinci Cihan Harbini tasfiye etmiş olan barış antlaşmalarının yarattığı nizam ve statüko idi ki, bütün devletlerin korumak istedikleri barış ve güvenlik bunlara dayanacaktı.. Ve müşterek hareket bunları muhafaza etmeye mâtuf bulunacaktı.. Halbuki, iki cihan harbi arasındaki devre içinde Milletler Cemiyetinin en kudretli üyelerinden sayılan Almanya, İtalya, Japonya bütün politikalarını mevcut milletlerarası nizam ve statükoyü bozmak gayesi üzerinde teksif edip bunu gerçekleştirmeye çalışıyorlardı. Milletler Cemiyetinin iflâsı konusunda cemiyet paktının kusurlarından, boşluklarından bahsedilebilir.. Kurulan siyasi veya hukuki sistemin zâfı ileri sürülebilir.. Ancak bütün bunlar ,tek bir sebepten doğmuş olan neticelerdir.. Tek sebep ise şüphesiz, devletlerin, ve bilhassa büyük devletlerin, milletlerarası camia hayatının muhtaç olduğu ülküleri gerektiği derecede benimsememiş, bu hayata ait umumî menfaati, kendi hususî menfaatleri üstünde saymamış, ve hattâ millî siyaset âleti olarak icabında kuvvete başvurmak tasavvurundan samimiyetle vazgeçmemiş olmalarıdır.

Büyük devletlerin bu durum ve davranışının yarattığı emniyet buhranını gidermek maksadı ile Milletler Cemiyeti içinde ve dışında alınan veya alınmak istenilen türlü tedbirler de beklenen neticeleri verememişlerdir. Silâhların tahdidi hususundaki gayret ve teşebbüsler, müşterek emniyet sisteminin kurulamaması dolayısıyla her devletin kendi emniyetini, kendi kuvveti, veya kendine elverişli kuvvet kombinezon-

ları ile sağlamak zorunda kalması yüzünden başarısızlığa mahkûm olmuşlardır. Bu suretle Milletler Cemiyeti Paktının, üyelerin toprak bütünlüklerini ve siyasi istiklallerini karşılıklı teminat altına almak gayesini güden Onuncu Maddesi, nazari bakımdan lüzumlu bir tedbirin ifadesini teşkil etmekle beraber, bu tedbirin tatbikini gerçekleştirecek maddi ve manevi unsurların bulunmaması veya Pakt'da derpiş olunmaması, onun ölü doğan bir madde halinde kalmasına sebebiyet vermiştir.

4 — Büyük Devletlerin Anlaşması Esası :

Birleşmiş Milletler teşkilâtı kurulurken, Milletler Cemiyetinin geçirmiş olduğu bu tecrübeler, ve iflâsına yol açan âmiller hiç şüphesiz bilinmekte idi.. Onun için, yeni teşkilâtın kurulmasında, henüz acı hâtıraları yaşamakta olan tecrübelerden alınan derslerden faydalanılması tabii idi.. Gerçekten bu derslerden, yine nazari sahada olmak üzere kısmen faydalanılmış ise de, bu suretle alınan ilâve tedbirler de durumu, esaslı bir surette değiştirememiştir. Bilindiği veçhile, Birleşmiş Milletler teşkilâtı, milletlerarası eski nizamın ve statükonun İkinci Cihan Harbi dolayısıyla, alt-üst olduğu, ve yeni nizamın ve onun ifadesi olan umumî barışın henüz tesis edilemediği bir sırada kurulmuştur. Müteşebbis kurucuları da harbi kazanmış olan başlıca büyük devletlerdi.. Birleşmiş Milletler teşkilâtının da en büyük gayesi devletlerarası işbirliği yolundan cihanda barış ve güvenliği muhafaza etmektir.. İnsani fikirler kadar, harplerin tekerrürü korkusu, milletleri bu gaye etrafında birleştirmişti.. Onun için, harp sırasında işbirliği yapan Birleşmiş Milletler, sulh devrinde de bu işbirliğini devam ettirmek maksadiyle kurucu büyük devletlerin ana hatlarını tesbit etmiş oldukları yeni teşkilâtı meydana getirdiler. Harbi kazanmak için anlaşmış ve birleşmiş olan büyük devletler, yeni nizamı ifade edecek barışı da, aynı anlaşma ve birleşme içinde kazanacaklarını umuyorlar, ve milletlerarası barış ve güvenliğin muhafazasının başlıca mesuliyetini yükleniyorlardı.. Tabiatıyla, fiilen harp ve sulh durumlarına hâkim vaziyette bulunan büyük devletler, büyük mesuliyetleriyle mütenasip olarak kendilerine büyük yetkiler verilmesini de sağlamak istemişler, ve teşkilât mekanizmasının işlemesine bu yolda bir istikamet vermişlerdir.. Devletler arasındaki fiili eşitsizliği hukuki sahaya da intikal ettirmiş bulunan bu olayı diğer devletler, sırf dünya barış ve güvenliğinin muhafazası bahasına kabul etmek zorunda kalmışlardır.

Birleşmiş Milletler Teşkilâtı da, ana konsepsiyonu itibariyle hâkimiyet ve istiklalleri mahfuz tutulan bir devletler topluluğudur.. Teşkilât, prensipler maddesinde ifade edildiği veçhile “ bütün üyelerinin ege-

men eşitliği prensibi üzerine kurulmuştur; ”. Devletler üstü bir otorite teşkil etmemektedir.. Büyük devletler üzerinde hiç bir selâhiyeti haiz değildir.. Diğer devletler üstündeki tesir ve nüfuzu da mahduttur. Şu halde Birleşmiş Milletler teşkilâtının mevcudiyetine rağmen büyük devletlerin hareket serbestileri tamamen, diğer devletlerinki ise kısmen mahfuz kalmaktadır. Devlet selâhiyetlerinin kullanılması tabiatıyla devletler arasındaki münasebetlerin mahiyet ve şekline tâbi bulunmaktadır. Eğer bu münasebetler dostane bir mahiyet arz ediyorsa, selâhiyetler işbirliği istikametinde harekete geçer. Bu itibarla Birleşmiş Milletler teşkilâtının andlaşma hükümlerine göre işleyişi, onun amaç ve prensiplerinin tesirinden ziyade devletler arasındaki münasebetlerin müspet veya menfi şekildeki tesirlerine bağlı bulunacaktır. Devletler arasındaki münasebetler ise, bugün her devletin, milletlerarası camianın siyasi bünyesini gözönünde tutarak kendi menfaatleri icabına göre tesbit ve idare etmek lüzumunu duyduğu müstakil veya taraflı çeşitli politikaların ifadesinden başka bir şey değildir. Milletlerarası camia hayatının yukarıda kısaca izah etmiş olduğumuz bugünkü durumu ve bilhassa manevî şartları, bu münasebetlerin başka bir istikamette tanzimine henüz imkân vermemektedir..

Devletler bir taraftan bu realiteyi gözönünde tutarak, Birleşmiş Milletler Cemiyeti mekanizmasındaki kusurları ve boşlukları cemiyetin başarısızlığının hakikî sebepleri imiş gibi kabul ederek müşterek güvenlik sisteminin nazari bakımdan lüzumlu görülen bütün icap ve şartlarını yerine getirmeye matuf gerekli hükümleri teşkilât andlaşmasına koymuşlardır. Bunlardan biri, bilindiği veçhile, Milletler Cemiyeti içinde karar alınmasını önleyen veyahut güçleştiren ittifak sisteminin terkedilerek yerine ekseriyet usulünün kabul edilmiş olmasıdır. Diğer ikisi de zorlayıcı tedbirlerin tatbikine, ve bu tatbiki sağlayacak bir kuvvetin teşkiline ait hükümlerdir. Teşkilât üyeleri, alınmasına iştirâk etmemiş olsalar bile Güvenlik Meclisinin kararlarını kabul etmek ve uygulamak hususunda muatabık kaldıklarına göre Milletlerarası camianın barış ve güvenliği ve umumî menfaati uğrunda hâkimiyetlerinden fedakârlık yapmağa razı olmuşlar demektir. Eğer devletlerarası münasebetlerde ve siyasette bu hüküm fiili bir tesir yaratacak mahiyette olsaydı, gerçekten Birleşmiş Milletler teşkilâtına, müşterek güvenliğin korunması bakımından bir nevi dünya hükümeti otoritesini sağlayabilirdi. Ve nihayet kararların icabında, teşkilât emrinde bulunacak bir kuvvet ile tatbiki imkânının derpis edilmesi milletlerarası hayatta kuvvete müracaat keyfiyetinin yalnız Birleşmiş Milletlere tahsisini gerektirecek ve silâhlanma yarışını önleyecek, hattâ münferit silâhlanmalara lüzum bırakmıyacak son derece mühim bir

tedbir teşkil edebilirdi. Ancak nazari bakımdan bu netice ve tesirleri doğurması beklenen andlaşma hükümlerinin tatbikat sahasına geçebilmesi büyük devletlerin anlaşmalarına ve ittifakla karar almalarına bağlı bulunduğundan, Birleşmiş Milletler teşkilâtı da müşterek güvenliğin tesisi konusunda bu kayıt dolayısıyla, fiilen Milletler Cemiyetinden daha ileri gidememiştir. Birleşmiş Milletler teşkilâtının bir nevi icra organı mahiyetinde bulunan Güvenlik Meclisinin daimi üyeleri olan büyük devletlere bir veto hakkının tanınması, netice itibariyle, teşkilâtın bünyesini, Milletler Cemiyetinininkinden hemen farksız bir hale sokmuştur. Milletler Cemiyetinde, her devlete veto hakkının tanınmış olması ve nihayet cemiyet emrinde bir kuvvet teşkilinin derpiş edilmemiş bulunması onun aczinin başlıca sebepleri sayılıyordu. Birleşmiş Milletler teşkilâtında ise ileri bir adım olarak veto hakkının yalnız büyük devletlere hasredilmesi, ve yine bu yüzden hem karar alınmasında, hem de silâhlı kuvvet meydana getirilmesinde, yenilmesi imkânsız güçlüklerle karşılaşılması, fiiliyatta yeni teşkilâtı da hemen aynı acz içine düşürmüştür.

5 — *Büyük Devletler Anlaşmasının Gerçek Değeri :*

Milletlerarası hayatta harp ve sulh durumuna ancak büyük devletler hâkim bulunduğu için, onların Birleşmiş Milletler teşkilâtının amaç ve prensipleri müvacehesinde hareket serbestilerini mutlak olarak muhafaza etmeleri fiiliyatta, eski ittifak sisteminin mahzurlarının devam etmesine yol açmıştır. Bu gerçeği tesbit etmek, büyük devletler ittifakının iyiliği veya kötülüğü hakkında bir hüküm vermek değildir.. Çünkü bu mahdut ittifak sisteminin kabulü milletlerarası hayat realitelerinin yarattığı bir zarurettir ki, onun dışında az çok bir anlaşmayı sağlayacak başka bir istinat noktası bulmaya imkân yoktu.. Bu sebepten, büyük devletler anlaşması hem vasıta, hem de gaye olarak Birleşmiş Milletler teşkilâtına temel prensip ittihaz edilmiştir.

Birleşmiş Milletler teşkilâtı mekanizmasının en mühim uzvunu teşkil eden Güvenlik Meclisinin görev ve yetkilerini andlaşma hükümlerinin derpiş ettiği şekilde yapılması ve kullanabilmesi ancak bu anlaşmaya bağlı bulunduğu için, onun, teşkilâtın işleyişinde başlıca vasıta olarak tasavvur ve kabul edildiğine şüphe yoktur. Harp esnasında, büyük devletler arasında mevcudiyeti müşahede edilen ve harbin kazanılmasında başlıca rolü oynayan bu anlaşmanın sulh zamanında da devam edeceği veyahut devam etmesi lâzım geleceği mülâhaza edilmiş ve teşkilâtın esas faaliyet ve vazifesi ona dayandırılmıştır. Teşkilâtın hayatiyeti ve istikbâli ve hattâ tâdil ve islâhı hakkında sarîh ve gerçek bir hükme

varabilmek için, ilk önce, bu anlaşma prensibinin mahiyet ve rolü üzerinde durmak gerekir.

Büyük devletler anlaşmasını, teşkilâtın işleyişinin başlıca vasıtası olarak telâkki ettiğimiz takdirde, ilk önce, fiilen mevcut olup olmadığını ve hattâ muayyen bir zamanda mevcut bulunsa bile teşkilâtın devamı müddetince mevcut olup olmayacağını araştırmak zarureti vardır. Milletlerarası camia hayatının realitelerini incelediğimiz zaman, teşkilâtın kuruluş devresinde böyle bir anlaşmanın mevcudiyeti kabul edilebilirdi. Harp devri henüz kapanmamıştı. Bu devirde büyük devletler arasında husule gelen tesanüd devam etmekte idi.. Gizli niyetler varsa bile, onların, anlaşma havasını bozmamak için açıklanmamasına itina ediliyordu.. Dünya barış ve güvenliğinin tesisinde yeni parola şu idi : Harbi kazanan büyük devletler, aynı anlaşma ve tesanüd içinde, ve Birleşmiş Milletler Andlaşmasında sıralanan amaç ve prensipler dairesinde, kuvvet ve yetkilerini hüsnüniyetle kullanarak, yeni bir nizam kuracaklardır. Diğer devletler de onların izlerinde yürüyecekler ve verecekleri kararları kabul ve tatbik edeceklerdir. Bu temel düşünce, teşkilâtın kuruluş devresinde, o kadar kat'î idi ki, Birleşmiş Milletler Antlaşmasında, büyük devletler arasında ihtilâf çıktığı takdirde ne suretle hareket edileceğini derpiş etmeye bile lüzum görülmemişti.. Güvenlik Meclisinde büyük devletlere tanınan veto hakkı, anlaşmanın, hem bir ifadesini, hem de bir neticesini teşkil etmekte idi. Anlaşmanın mevcudiyeti, tabii hepsinin ittifakla karar vermesi ile anlaşılacaktı. Birisinin muhalefeti anlaşma olmadığını göstereceği için, karar da alınmayacaktı.. Birleşmiş Milletler andlaşmasında veto teriminin kullanılmamış olmasına rağmen, umumiyetle veto hakkı diye tavsif edilen, büyük bir devletin muhalefeti, haddizatında alınmış bir karara muhalefet değil, karar alınmasına muhalefet mahiyetindedir. Büyük devletler arasında anlaşma olmaz, ve böylece Güvenlik Meclisinde karar alınmazsa ne yapılacaktır ? Birleşmiş Milletler Andlaşması, bu ihtimâli derpiş etmeye lüzum görmemiştir. Çünkü bu takdirde, temel prensibin sağlamlığı hakkında şüpheler ve tereddütler husule gelir, ve bunun yerine gerektiği zaman başvurulacak diğer bir prensip araştırılmasına ihtiyaç görülürdü ki, bu da teşkilâtın büsbütün başka bir zaviyeden mütalâa edilmesine ve belki de hiç kurulamamasına yol açabilirdi.

Birleşmiş Milletler teşkilâtı kurulduktan ve faaliyete geçtikten sonra, onun dünya barış ve güvenliğinin tesis ve muhafazası mâtuf görevlerinin icrası bakımından temel prensip ittihaz edilen büyük devletler anlaşmasının bir faraziyeden ibaret kaldığı görülmüş ve anlaşılmıştır. Ba-

riş ve güvenliğin muhafazası mes'uliyetini üzerine almış olan büyük devletler direktuarı, parçalanmış, ve karşılıklı muhalefetler, yâni vetolar çoğalmış, ve Güvenlik Meclisi de görevlerini ifa edemeyecek duruma düşmüştür. Bu suretle teşkilâtın işleyiş vasıtası olarak kabul edilen büyük devletler anlaşmasının milletlerarası hayatın realiteleri ile bağdaşan bir gerçek olmaktan ziyade, onlara, aykırı bir tasavvurdan ibaret bulunduğu meydana çıkmıştır.

6 — *Birleşmiş Milletler Teşkilâtının Büyük Devletler Anlaşmasına Hizmeti :*

Vasıta olarak bugünün realitelerine uygun olmadığı görülen, büyük devletler anlaşması, Birleşmiş Milletler teşkilâtının gerçekleştirmek istediği bir gaye şeklinde mütalâa edilince, anlaşma ile teşkilâtın karşılıklı durumları başka bir mahiyet alır.. Birleşmiş Milletler teşkilâtını, büyük devletler bakımından da bir anlaşma zemini olarak kabul etmek, milletlerarası hayatın realitelerine daha uygun düşen bir esas teşkil eder.

Birleşmiş Milletler teşkilâtı mekanizmasının işlemesine mâni olan büyük devletler arasındaki anlaşmazlıklar teşkilâta aksederek, gerek Güvenlik Meclisinde, gerekse Genel Kurulda konuşmalara, tartışmalara konu teşkil edince, bu usul onlar hakkında kısmi ve geçici uzlaşma çareleri araştırılmasına, sebep oldukları gerginliklerin azaltılmasına, ileriye matuf hal ümitleri ile zaman kazanılmasına yol açabilir.. Vakıalar, Birleşmiş Milletler teşkilâtının, bu istikamette faydalı bir rol oynamakta bulunduğunu göstermiş ve bu bakımdan lüzumlu bir müessese olduğunu ispat etmiştir.

Dünya barış ve güvenliğinin muhafazası, Birleşmiş Milletler teşkilâtı için bir gaye ise de, teşkilât bu gayenin sağlanmasının tek vasıtası değildir. Teşkilât ancak büyük devletler arasındaki anlaşmanın derecesine göre müspet rol oynayabilir. Bu anlaşma derecesi ise, teşkilâtın faaliyetinden ziyade, milletlerarası siyasetin verilerine (mûta) göre teayyün eder. Teşkilât, milletlerarası meselelerin görüşülmesi, incelenmesi hususunda devletleri daimî bir temas halinde bulunduran bir vasıta olması itibarıyla az bir nisbette de olsa, anlaşma esasları üzerinde müsait tesirler yapabilir. Ve dünya barış ve güvenliğinin muhafazası gayesine bu yoldan hizmet edebilir.

Kaldı ki, barış ve güvenliğin kurulması ve korunması probleminin halli, esasında büyük siyasi meselelerde büyük devletlerin anlaşmasına

ve işbirliği yapmasına bağlı olmakla beraber, iktisadî, içtimaî ve kültürel sahalardaki anlaşmaların da bu problemin halli hususunda dolayısıyla yapacakları tesir ve yardımları unutmamak lâzım gelir. Birleşmiş Milletler teşkilâtı ile onun ihtisas müesseselerinin bu sahalarda daha çok başarı gösterdiklerine, ve böylece milletlerarası tesanüd duygularını, ve anlaşma arzularını artırdıklarına şüphe yoktur.. Bu sebepten, büyük devletler anlaşması Birleşmiş Milletler Teşkilâtının gayelerine ulaşması bakımından ne derece lüzumlu ise, Birleşmiş Milletler teşkilâtı da bu anlaşmanın sağlanması, ve hiç olmazsa anlaşmazlıkların, harbe yol açacak husumetler haline münkalip olmaması için o derece faydalı bir müessesedir.

7 — *Türkiye'nin Birleşmiş Milletler Teşkilâtı Hakkındaki Kanaati:*

Birleşmiş Milletler teşkilâtının esas bünyesine ait bu kanaat, Türkiye halkı ve hükûmeti tarafından daha teşkilâtın kuruluşu sırasında paylaşılmış bulunuyordu. Türkiye Hükûmeti Birleşmiş Milletler Anlaşması hakkındaki kanaatını, onun tasdikine ait kanun projesinin gerekçesinde, açıkça, şöyle ifade etmişti : “ Türkiye Cumhuriyeti kurulduğu gündenberi kendi güvenlik ve rahatını, genel güvenlik ve rahatlık içinde aramış, dünya barış ve güvenliğini, bütün milletlerin işbirliği ve eşitliği zihniyeti ve hak ve adalet prensipleri çerçevesinde tahakkuk ettirmek yolundan bir ân ayrılmamıştır. ” Türkiye siyasetinin ana hattını teşkil eden müşterek emniyet sistemi ve milletlerarası işbirliği, Birleşmiş Milletler teşkilâtının da başlıca gayeleri olduğu için, Türkiye halkı ve hükûmeti, Birleşmiş Milletler amaçlarının ve prensiplerinin en hararetle taraftarlarından biri olmuş, ve onların gerçekleştirilmesi uğrunda çalışmalara bütün samimiyetiyle katılmış ve yardım etmiştir.

Ancak Türkiye Hükûmeti, Birleşmiş Milletler Teşkilâtının milletlerarası realiteler mücavehesindeki hakikî durumunu ve değerini de olduğu gibi müşahede ve takdir etmekten geri kalmamıştır. Yukarıda işaret ettiğimiz gerekçede müşahede şöyle açıklanmıştır : “ Barış ve güvenliğin korunması işinden sorumlu olan Güvenlik Meclisinde karar alırken süreli beş üyeye tanınmış olan ve veto hakkı adı ile şöhret kazanan hüküm belli başlı devletler arasında beraberliği sağlamak ve bu beraberlik olmadıkça, barışın korunamayacağı düşüncesinden doğmuştur. Demokrasi prensiplerine aykırı görünen bu hakkı tanımaya razı olurken temsilcilerimiz süreli üyelerin kendilerine bağışlanan yetkiyi, kötüye kullanmayacaklarına dair yaptıkları demeçleri senet saymışlar, ve bunu konferans toplantısında ifade etmişlerdir.. ”

Teşkilât hakkındaki takdir de aynı gerekçede şöyle hulâsa edilmiştir :

“ Sayısı 51 e varan Birleşmiş Milletler iyi niyet ile ve elbirliği ile çalıştıkları takdirde dünya barış ve güvenliği korunacak ve yeni teşkilât mükemmel bir eser olarak belirecektir. İyi niyet ve elbirliği esirgendiği takdirde Milletler Cemiyeti gibi Birleşmiş Milletler de akamete uğrayacaktır. İyi niyet sahibi olan ve diğerlerinin iyi niyetine inanan hükûmetimiz Birleşmiş Milletler Mısakının tasdikini bunun için dilemektedir.. ” (Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi, dönem VIII. Cilt 19, S. 174).

Türkiye Büyük Millet Meclisi de aynı kanaate iştirâk ederek Birleşmiş Milletler Andlaşmasını tasdik etmiştir.

Demek ki, Türk halkına ve hükûmetine göre, Birleşmiş Milletler teşkilâtının muvaffakiyeti başlıca iki şarta bağlıdır. Biri büyük devletlerin kendilerine tanınan yetkiyi kötüye kullanmamaları, diğeri de bütün milletlerin iyi niyetle ve elbirliği ile çalışmalarınıdır. Andlaşmanın 24 üncü maddesinde, Güvenlik Meclisinin, görevlerini yaparken, Birleşmiş Milletler amaç ve prensiplerine uygun olarak hareket edeceği tasrih edilmiş olduğuna göre büyük devletler, yetkilerini kötüye kullanmayacakları hususunda bir nevi teminat da vermiş oluyorlardı. Büyük devletler bu teminata ne derecede sadık kalmışlardır ? Müstereken verilen bu teminatın yerine getirilmesi de büyük devletlerin müsterek anlaşma halinde, müsterek hareketlerine bağlı olduğu için, anlaşmanın bozulması veya gevşemesi, tabiatıyla bu husustaki taahhüdün ifasına mâni olmuştur.

Milletlerin iyi niyetle ve elbirliği ile çalışmalarına gelince, bu da büyük devletlerin anlaşmasına bağlı bir meseledir. Orta ve küçük devletler bakımından iyi niyet esasen sağlanmış bulunuyordu. Çünkü onlar Güvenlik Meclisine, yâni büyük devletlere yetkiler bakımından bir nevi açık bono vererek egemenlik ve eşitlik haklarından dünya barış ve güvenliği için, mühim fedakârlıklara razı olmuşlardı. Şu halde, gerek Birleşmiş Milletler teşkilâtının, gerekse bu teşkilâtın esas gayesi olan dünya barış ve güvenliğinin muhafazası probleminin ana meselesini büyük devletlerin durumu teşkil etmektedir. Zaten teşkilâtın kuruluşundan sonra, kötü istikamette gelişen bu durumun neticesi olan vakıalar, yalnız Türkiye’de değil, bütün dünyada şu kanaati yaratmıştır : Eğer büyük bir devlet Birleşmiş Milletler Andlaşmasındaki prensiplere riayet etmemek kararında ise, hiç bir hükûm onu istediği gibi hareketten menedemez. Eğer büyük devletlerin anlaşması sağlanamazsa bu hal teşkilâtın er geç iflâsını intaç edecektir.

Büyük devletler anlaşmazlığının dünyada yaratmış olduğu buhran tabiatıyla Birleşmiş Milletler teşkilâtında da tesirlerini göstermiş, ve teşkilâtın şu veya bu şekilde tâdili, islâhı ve takviyesi fikirlerine ve hattâ teşebbüslerine yol açmıştır.

8 — Veto Hakkının Mahiyeti :

Büyük devletler anlaşmazlığının tesiri Güvenlik Meclisinin karar alması konusunda, ve netice itibariyle bu meclisin görevlerini ifa hususunda acze düşmesinde belirlediği için, bir taraftan karar alma usulünün değiştirilmesi, diğer taraftan, güvenlik meclisi iktidarsızlığının, teşkilâtın başka organlarının takviyesi suretiyle telâfisi, ilk bakışta başlıca islâh çareleri olarak derpiş edilmiştir. Büyük devletler anlaşmazlığını belirten veto hakkı, umumiyetle halk arasında, bu anlaşmazlığın bir sebebi mahiyetinde anlaşıldığı cihetle, büyük devletlerden bu hakkın kaldırılması Güvenlik Meclisinin görevlerinin ifasına mâni teşkil eden başlıca engelin kaldırılmış olacağı şeklinde telâkki edilmiştir. Halbuki veto hakkı hakikatte bir sebep değil, büyük devletlerin anlaşması prensibinin tabii bir neticesidir. Birleşmiş Milletler teşkilâtının yaşaması, ve mekanizmasının işliyebilmesi için temel prensip sayılan büyük devletler anlaşması, onların reylerinin ittifakında ifadesini bulmaktadır. Veto hakkının kaldırılmasının, hattâ büyük devletlerin hepsinin buna muvafakat etmiş olduklarını farzetsek bile, dünyanın barış ve güvenliğinin muhafazası bakımından fiili tesiri ne olacaktır ? Bu suâl üzerinde durarak neticeyi objektif bir şekilde incelediğimiz zaman Birleşmiş Milletler teşkilâtının esas gayesi olan dünya barış ve güvenliğinin bundan umulduğu derecede faydalanamayacağını görürüz. Veto hakkı kaldırılarak Güvenlik Meclisine meselâ ekseriyet ile karar almak imkânı sağlandığı takdirde, bu kararın ona muhalif kalmış olan herhangi büyük bir devlet hakkında tatbiki temin edilmiş olacak mıdır ? Eğer Birleşmiş Milletler teşkilâtı, kararı kabul etmeyen büyük devlete onu zor ile tatbik ettirecek surette üstün bir kuvvete sahip bulunuyorsa harp yolu ile bunu sağlamaya girişecektir ki, bu da neticede yeni bir C'han Harbine yol açmış olacaktır.. Halbuki Birleşmiş Milletler teşkilâtının başlıca gayesi Andlaşmasının dibacesinde belirtildiği veçhile bu gibi harplerin çıkmasına ve tekerrürüne mani olmaktadır.

Kaldı ki, Birleşmiş Milletler Teşkilâtı, bazı büyük devletlerin kuvvetine karşı koyabilecek daha üstün bir kuvveti de her zaman hazır bulacak imkâna sahip olamaz.. Böyle bir durum hasıl olduğu zaman, Birleşmiş Milletler teşkilâtının kararlarından önce, devletlerarası siyaset,

ve devletlerarası kuvvet muvazenesi esas rolü oynar.. Bundan başka neticeleri ile beraber veto hakkının kaldırılması, Birleşmiş Milletler teşkilâtının bünyesini temelinden değiştirerek, onu cihanşûmul bir müessese olmaktan çıkarır, ve yeni bir konsepsiyona dayanan yeni bir teşkilâta taraftar olanlar ile olumyanlar arasında, zaten siyaset sahasında mevcut bulunan ayrılığı daha çok derinleştirmiş olur.. Veto hakkının kaldırılmasını isteyen devletleri bir arada toplayan teşkilât, adına ne denirse densen, o, artık bir ittifak anlaşması mahiyetini alır ki, gayesi, cihanşûmul bir uzlaşmayı ve barışı sağlamaktan ziyade muhalif bir cepheye karşı bir müdafaa cephesi kurmaktan ibaret kalır. Ve müşterek emniyet sistemi sahasının daralması suretiyle yeni teşkilât, mevcut bölge teşkillelerinin belki de biraz daha genişletilmiş şeklini alır.

Bu takdirde Birleşmiş Milletler teşkilâtının az çok sağlamakta bulunduğu ve sağlamaya çalıştığı uzlaştırma teşebbüs ve gayretlerinin, milletlerarası camianın bütünü bakımından temin ettiği faydalardan da mahrum kalmak gibi kötü bir netice ile de karşılaşılabilir. Birleşmiş Milletler Andlaşması, cihan sulhunu ve güvenliğini büyük devletlerin iradi işbirliği yapmaları esasına dayandırmıştır ki, bu milletlerarası camia hayatının realitelerine, bugün için, en uygun düşen bir görüşün ifadesidir. Büyük devletler arasında cebri bir anlaşma tasavvur edilemez.. Onlar arasında, ve bilhassa ikisi arasında cebre ve kuvvete başvurulması yeni bir cihan harbine girişilmesi demektir. Hâdiseler, ve meşrû müdafaa mülâhazaları cebre ve kuvvete başvurulmasını gerektirdiği takdirde, veto hakkının buna mâni olamayacağı tabiidir. Eğer milletlerarası durum, Birleşmiş Milletler teşkilâtı üyelerinin büyük bir ekseriyetini, herhangi bir büyük devlet aleyhinde zorlayıcı tedbirler tatbikine icbar ediyorsa, böyle bir kararın mutlaka Güvenlik Meclisinde alınmasına da lüzum yoktur.

9 — *Meşrû Müdafaa Hakkı ve Bölge Teşkilleri :*

Esasen gerek Milletler Cemiyeti, gerekse Birleşmiş Milletler teşkilâtı, müşterek emniyet sisteminin dünya çapında kurulmasına, milletlerarası hayatın maddî ve manevî şartlarının henüz imkân sağlayamamış olduğu mülâhazasıyla, mahdud müşterek emniyet sistemini kabul etmişler, ve böylece devletlere müşterek meşrû müdafaa tedbirlerini almak hakkını tanımışlardır. Milletler Cemiyeti Paktı ile Birleşmiş Milletler Andlaşmasında derpiş edilen müşterek emniyet sistemi tatbikat sahasına geçebilseydi, bir nevi ittifak toplulukları mahiyetinde olan bölge teşkillelerine gerçekten lüzum kalmazdı... Fakat milletlerarası haya-

tın realiteleri ve bilhassa Milletler Cemiyeti rejimi içinde geçirilen tecrübeler, cihanşümul müşterek bir emniyet sisteminin kurulması amacının henüz tahakkuk edemeyeceğini göstermiş olduğundan Birleşmiş Milletler teşkilâtı prensip olarak kabul ettiği bölge teşkilleri ile kendi arasındaki münasebetleri belirten ve tanzim eden geniş hükümlerle, bu sahada çıkar bir yol temin etmeyi gerekli saymıştır.. Harpleri fiilen ortadan kaldırmak imkânı sağlanmadığı müddetçe, meşrû müdafaa hakkının milletlerarası camia hayatında, asli bir hak olarak muhafazası zarureti kat'idir.. Bu itibarla münferit, veya müşterek bir surette devletlerin bu haktan faydalanmaları için, gereken tedbirlere başvurmaları tabiidir. Bölge teşkilleri bu tabii ve asli hakkın müessir bir surette kullanılmasının başlıca ifadesini teşkil ederler.

Esas gaye olan dünya çapında müşterek bir emniyet sistemi içinde her devletin emniyetini tesis etmek mümkün olamayınca, mahallî emniyetler vücade getirilmek yolu ile cihanşümul emniyet sisteminin gerçekleştirilmesine çalışmak, hiç şüphesiz Birleşmiş Milletler amaç ve prensiplerini uygun bir hareket sayılır. Bu bakımdan bölge teşkillerini, baş ve güvenliğin muhafazası gayesini güttükleri müddetçe, Birleşmiş Milletler teşkilâtının yardımcı unsurları olarak kabul etmek doğrudur. Birleşmiş Milletler teşkilâtının zaafı belirdikçe, dünyanın muhtelif kısımlarında bölge teşkillerinin kurulmasına ve kuvvetlendirilmesine hız verilmesi suretiyle teşkilât amaç ve prensiplerinin desteklenmesi hareketi bunun başlıca delili sayılır.

Amerikan Devletleri teşkilâtı, Brüksel Paktı, Kuzey Atlantik Teşkilâtı gibi bölge anlaşmaları, hep aynı baş ve emniyet içinde yaşamak ihtiyacını duyan devletler arasında vücade getirilmiş teşkillerdir. Bu teşkiller kuvvetlerini, müdafaa vasıtalarını birleştirmeden olduğu kadar, milletlerarası hayat ve siyaset sahasında aynı prensip ve amaçlara bağlı bulunmaktan da alırlar. Türkiye halkı ve hükümeti, Türkiye'nin Kuzey Atlantik Teşkilâtına katılmasını bu bakımdan lüzumlu ve faydalı saymışlardır. Türkiye'nin Atlantik Andlaşmasına iltihakının ikinci yıldönümü münasebetiyle, Türk Dışişleri Vekilinin 18 Şubat 1954 tarihinde millette hitaben yayınladığı mesajda bu gerçek şöyle ifade edilmiştir : Türkiye'nin Atlantik Andlaşmasına iltihakı "... memleketimizin tek başına da kalsa, istiklâl ve toprak bütünlüğünü her tecavüze karşı korumak azmini her fırsatta ispat etmiş olmasının, hürriyet, hakkaniyet ve demokrasi prensiplerine olan sarsılmaz imanının, beynelmilel sulh ve emniyetin tecezzi kabul etmediği ve ancak Birleşmiş Milletlerin gaye ve prensiplerine samimiyetle bağlı kalmak suretiyle tahakkuk edebileceği esasına,

Kore'de göstermiş olduğu veçhile, mutlak sadakatinin muhassasıdır. Hürriyet ve istiklâl aşkına dayanan müşterek ahlâkî esaslardan neş'et eden hal tarzlarından gayrisini kabul etmeyerek devamlılığı beynelmilel ve realist garantilere bağlı şerefli bir sulhün tesisini Türkiye ancak bu yoldan mümkün görmektedir.

Bu sebeplerdir ki hükümetimiz NATO'yu siyasetinin temel taşı addetmektedir.... ”

Türkiye Dışişleri Vekili Kuzey Atlantik Andlaşmasının beşinci yıl dönümü münasebetiyle 4 Nisan 1954 tarihinde vatandaşlara hitaben yayınladığı mesajda da NATO'nun mahiyetini ve Türkiye'nin NATO müvacehesindeki durumunu şöyle açıklamıştır :

“..... Atlantik Andlaşması, mevcudiyetleri topyekûn yok edilmek tehlikesine maruz bulunan ve bu muazzam tehlikeyi kabilsen bertaraf etmek, bertaraf edilemezse tecavüze, Birleşmiş Milletler Andlaşmasının 51 inci maddesinde her devlete tanınan meşrû müdafaa hakkına istinaden, tesirli surette karşı koymak azminde bulunan devletleri ihtiva etmektedir...

“... Eğer NATO olmasaydı, eğer NATO bugünkü gibi fiili kuvvet iktisabı ve NATO disiplini tesisi yolunda bulunmasaydı, bir harp patlaması ihtimalleri bugün olduğu gibi az çok uzaklaşmış bulunmazdı. Harp patlaması imkânlarının uzaklaştığını söylediğim zaman, bunu yakın bir âtiyi kastederek söylüyorum. Eğer uzak bir âti için de aynı sözleri söylemek imkânına mâlik olabilmek istiyorlarsa bütün sulhsever devletlerin NATO zihniyetinde devam edip bunun icabatını hergün biraz daha iyi şekilde yerine getirmelerinin yegâne çıkar yol olduğunu unutmamaları lâzımdır.

İşte bunun içindir ki, Türkiye, vazifesi, Birleşmiş Milletler Andlaşmasının ideallerini gereken müeyyidelerle korumak ve tahakkuk ettirmek olan NATO'ya canla başla bağlıdır. Ve bu bağlılığı sayesinde ki onun emniyeti NATO yolu ile ve NATO camiasının emniyeti onun yolu ile her ikisinin de teker teker temin edebileceklerinden çok üstün bir şekilde artmış bulunmaktadır... ”

Birleşmiş Milletler Andlaşmasının malûm hükümleri dahilinde kurulan ve onun amaç ve prensipleri çerçevesi içinde faaliyete geçen bölge teşkillerini, büyük devletlerin gizli veya âşikâr maksatlar ile bunları nüfuz ve hâkimiyet rekabetlerinde âlet olarak kullanmak temayül-

lerine uymadıkları ve kapılmadıkları müddetçe, Birleşmiş Milletler teşkilâtının yardımcı unsurları saymak tabiidir. Aksi halde yâni, büyük devletlerin tekrar muvazene politikasına dönmek yolunu tutmaları takdirinde bölge teşkilleri, kuvvet muvazenesinin siyâsi icaplarına bağlanmış olur ki, o zaman bunların da, Milletler Cemiyeti devrindeki mahalli ittifak ve teşkillerin âkibetleriyle karşılaşmaları ihtimâli artar.. Esasında bir bölgenin güvenliği de, dünyanın umumî güvenliğine bağlı olması bakımından, bölge teşkilleri ile gerçekleştirilecek emniyetlerin kıymeti nisbi ve izafi olmaktan ileri gidemez. Harp, barış mefhumlarından ayrı mütalâa edilemeyen emniyet problemi de onlar gibi tecezzi kabul etmez, bir bütün teşkil etmektedir. Bölge emniyetlerinin, dünya emniyetini vücud getirebilmeleri için, hepsinin aynı gayeye müteveccih bir emniyet konsepsiyonu taşımaları gerektir. Sovyet Rusya ve peykleri de kendi emniyet konsepsiyonlarına göre, kendi bölgelerinin emniyetini sağlayacak tedbirlere başvurmaktan geri kalmamaktadırlar. Birbirine zıt emniyet konsepsiyonları, birbirini ifna edici mahiyet taşımakla beraber, tecavüz niyeti, kendine mukavemet edecek kuvvetin derecesine göre azalıp çoğalacağından meşrû müdafaa kuvvetlerini birleştirmekte herhalde büyük fayda vardır.

II

BİRLEŞMİŞ MİLLETLER ANDLAŞMASININ TADİLİNE AİT MÜTALALAR

1 — *Birleşmiş Milletler Teşkilâtını zayıflatan başlıca âmiller :*

Birleşmiş Milletler Teşkilâtı Andlaşmasının esas mahiyeti ve teşkilâtın esas fonksiyonu hakkındaki tahlilin belirttiği umumî neticeler açıklandıktan sonra, bunların ışığı altında, ve teşkilât faaliyetinden edinilen tecrübeler ve milletlerarası camia hayatının realiteleri gözönünde tutularak, Andlaşmanın islâhını ve tâdilini gerektiren âmiller ve mülâhazalar, umumî hatları itibariyle şöyle hulâsa edilebilir :

1 — Teşkilâtın esas faaliyet mekanizması büyük devletler arasındaki anlaşmanın devam edeceği tasavvuru üzerine kurulmuş, ve bu anlaşma teşkilâtın dünya barış ve güvenliğini muhafazaya mâtuf esas görevinin temel unsuru sayılmıştır.

2 — Mevcut olmyan bir anlaşmaya dayandırılmış olan cihanşümul müşterek bir emniyet sistemi gerçekleştirilemeyince, meşrû müdafaa

haklarını kullanmak durumunda kalan devletler, bölge anlaşmalarına başvurmak ihtiyacını duymuşlardır. Bu vakıa, bir taraftan büyük devletler arasındaki anlaşmazlığı artırırken, diğer taraftan Birleşmiş Milletler teşkilâtının hem rolünün, hem de perestijinin azalmasına yol açmıştır.

3 — Teşkilâtın, mahiyeti itibariyle cihanşümul olması, yâni bütün devletleri sinesinde toplaması icabederken, üyeliğe kabulün büyük devletlerin vetosuna bağlı tutulması, ve bu keyfiyetin sonradan büyük devletler arasında siyasete âlet ittihaz edilmesi, onun bu vasfı kazanmasına mâni olmuştur.

4 — Andlaşmada sayılan amaçlar, ve prensipler teşkilât üyelerinin bunları aynı samimiyetle kabul etmiş olmaları, ve aynı samimiyet ile tatbikini arzu etmeleri halinde fiili bir değer taşırlar.. Bunlar üzerinde bilhassa büyük devletler arasında görüş ve anlayış birliği olmadığı için teşkilât daha ziyade siyasetin baskısı altında kalmıştır.

5 — Andlaşmanın ikinci maddesiyle tesbit edilen prensipler müphem, ve türlü tefsirlere müsait bir mahiyet arzotmektedirler. Bunları hem realitelere uygun, hem de tesir ve şümul hudutları malûm olacak şekilde formüllere bağlamak gerekir. Bundan başka devletlerin asli hak ve vazifelerinin Andlaşmada tesbitine de lüzum vardır.

6 — Teşkilâtın dünya barış ve güvenliğinin muhafazası ile ilgili faaliyet mekanizması büyük devletler anlaşması prensibi üzerine kurulmuş olduğundan, organların selâhiyet ve faaliyetleri bu prensibin icaplarına göre ayarlanmıştır. Bununla beraber teşkilât mekanizmasını büsbütün âciz bir duruma düşmekten kurtarmak için teşkilâtın organları arasında yeni bir yetki ve görev tevzii yapılmasında fayda vardır. Teşkilâtın bugünkü mahiyeti ile muhafazası, mutlaka bu anlaşma prensibinin kabulüne vâbeste ise, Veto imtiyazının kötüye kullanılmasını önleyecek tedbirlerin derpiş edilmesi gerekir.

7 — Büyük devletler, kendilerine tanınmış olan büyük yetkiyi, milletlerarası camia hayatının umumî menfaati hizmetine kullanmakta kâfi derecede itina ve hassasiyet göstermemişlerdir. Onlar daha ziyade kendi politikalarının icaplarına göre hareket etmişler, ve veto imtiyazını bu politikalarına âlet ittihaz edecek şekilde kullanmışlardır. Veto dolayısıyla Güvenlik Meclisi âciz bir durumda kalınca, bütün devletlerin temsil edilmiş bulunduğu genel kurulun müdahale ve tavsiye imkânlarını artırmak yerinde olur.

8 — Birleşmiş Milletler teşkilâtının faaliyet mekanizmasına, daha ziyade büyük devletlerin takip ettikleri siyaset müessir olduğu için, devletler hukuku kaidelerine riayet ve bunların tatbiki keyfiyeti bundan müteessir olmuştur. Gerek yeni devletlerin ve hükümetlerin tanınması, gerekse milletlerin kendi mukadderatlarına kendilerinin hâkim olması hakkındaki kaideler her yerde, aynı ciddiyet ve hakkaniyet ile tatbik olunmamıştır. Halbuki, esas görevi bakımından Birleşmiş Milletler teşkilâtı devletler hukukunun muhafız ve müdafii durumunda bulunması lâzım gelir.

9 — Birleşmiş Milletler teşkilâtı, milletlerarası camia hayatının barış içinde, yeni şartlara uygun şekilde gelişmesini sağlayacak bir usul, bir mekanizma derpiş etmemiştir. Barış ve güvenlik muayyen bir zamanın kabul edilen nizam ve statükosunun ebedi bir surette devam edeceği faraziyesi üzerine kurulamaz. Milletlerarası camianın değişen hayat şartlarına barış yolu ile intibak ettirilmesi, camianın hukuk nizamının devamının sağlanması bakımından büyük ehemmiyeti haizdir.

10 — Milletlerarası bir teşkilâtın, kendi faaliyet mekanizmasını da zamanın icaplarına göre islâh ve tâdil etmesi gerekir. Yeni durumlar, yeni hayat kaidelerinin kabul edilmesini zarurî kılar. Esasen bu zaruret duyulduğu içindir ki, Birleşmiş Milletler Andlaşmasının tâdili ve buna ait mekanizmanın şekli Andlaşma ile derpiş edilmiş bulunmaktadır. Ancak kabulü birçok devletlerce lüzumlu görülebilecek olan tâdil veya ikmâl şeklindeki islâh hükümlerinin tatbikat sahasına geçmesi, yine veto ya bağlı olduğundan bu mekanizma, intibak amelîyesini imkânsız bir hale sokmak istidadını göstermektedir. Teşkilâtın bünyesini temelinden sarsımyacak mahiyetteki tâdillere imkân bırakacak bir usulün derpişi, müessesenin hayatı ve devamı bakımından zarurîdir.

2 — *Andlaşmanın Tâdili Hakkındaki Ana Mülâhaza :*

Birleşmiş Milletler Andlaşmasının ancak ana hatları itibariyle temas ettiğimiz kusur ve noksanlarının izalesi ve bu itibar ile Andlaşmanın bir revizyona tâbi tutulması ne derece zarurî ve faydalı ise, bu tâdil ve islâh teşebbüsünün sırf aklî ve mantıkî bir inşa ve tanzim şeklinde değil, milletlerarası hayatın realitelerini gözönünde tutup onlar ile uyuşacak surette yapılması da o kadar önemli ve lüzumludur. Bir teşkilât andlaşmasının hakiki değeri, onun hükümlerinin bütün üyelerince kabul edilip tatbik olunması ile ölçülür. Nazarî sahada, mükemmel bir şekilde vücutte getirilen bir anayasa, eğer realitelere uygunluğu nazarı itibara

alınmamış ise, devlet hayatında bile gereği gibi tatbik edilemez. Bugün milletlerarası hayatta, Amerikan Devletleri teşkilâtı Kuzey Atlantik Anlaşması gibi, şümul sahası mahdut olmakla beraber, tesir ve nüfuzu daha çok, faaliyeti daha demokratik olan milletlerarası teşekküller vardır ki, onların şartlarındaki hükümlere kıyasen Birleşmiş Milletler Teşkilâtının islâhı hatıra gelebilir.. Fakat teklif edilecek yeni esaslar, bütün devletlerin ve bilhassa büyük devletlerin hepsinin kabulüne mazhar olamayınca, iki ihtimal karşısında kalınacak ve bunlardan birini diğerine tercih etmek mecburiyeti husule gelecektir. Bu ihtimallerden biri, ancak tâdilleri kabul eden devletler arasında bir teşkilât kurulmasıdır ki, bu artık cihanşümul mahiyeti haiz, ve uzlaştıncı bir karakter taşıyan teşkilât olmaktan çıkar, ve muhalif cepheye karşı daha geniş mikyasta kurulmuş bir nevi bölge teşkili vasfını alır.

İkinci ihtimale göre ise, tadil ve islâh, bugünkü siyasi durumun imkân verdiği nisbette yapılır, ve hattâ bu imkân gerçekleşmezse yapılmayıp Birleşmiş Milletler teşkilâtı olduğu gibi muhafaza edilir. Bunda hiç olmazsa, teşkilâtın uzlaştıncı rolünü devam ettirmek gibi bir fayda vardır.. Büyük devletler arasındaki münasebetlerin halihazırdaki şeklinde bu rolün değerini inkâr etmeğe imkân yoktur.. Büyük devletler arasında temasın devamını, ve görüşmelerin yapılmasını sağlamak dahi esasında bir anlaşma vasıtasının muhafazası kıymetini taşır. Birleşmiş Milletler teşkilâtının dokuz yıllık faaliyeti tarihçesi, tanzim edici rolünden ziyade, uzlaştıncı rolünün ehemmiyetini belirtmiştir. Bütün icapları ile emniyet verici bir sulh kuramamış ise de, tecavüz niyet ve kuvvetlerine de meydanı boş bırakmamıştır.

Bu itibarla Andlaşma tadillerinin ,tıpkı teşkilâtın kuruluşunda olduğu gibi, büyük devletlerin anlaşması prensibi gözönünde tutularak, faaliyet mekanizmasını esastan değiştirmeyecek surette mütalâa edilmesi mülâhazası milletlerarası camianın barış ve umumî menfaati bakımından daha uygun görülebilir. Andlaşmanın tadil ve islâhı prensip itibarıyla kararlaştırıldığı takdirde, büyük devletlerin de üzerlerinde anlaşmaları imkân olan, ve teşkilâtın perestijini dünya umumî efkârı karşısında artıracak mahiyette bulunan teklifler ve tedbirler ileri sürülebilir. Meselâ veto hakkının tamamıyla kaldırılması mümkün olamayacağına göre, bunun kullanılış tarzının, ve şümulü sahasının tanzimine ait teklifler, belki bu sahada faydalı anlaşmalara yol açabilir..

3 — *Büyük Devletlerin Anlaşması Prensibi İle Bölge Teşkillertinin Muhafazası Zarureti :*

Yukarıda işaret etmiş olduğumuz veçhile, büyük devletler ara-

sındaki anlaşma, Birleşmiş Milletler teşkilâtının fonksiyonu bakımından hem bir vasıta, hem de bir gaye olarak telâkki edilebilir.. Münhasıran vasıta olarak mütalâa edildiği takdirde, onun yokluğu halinde, teşkilât felce uğrayacağından hakkında menfi bir hükme varmak mümkündür. Fakat bahis konusu anlaşma, aynı zamanda, Birleşmiş Milletler teşkilâtı için, bir gaye mahiyetinde de mütalâa edilirse, o vakit, teşkilâtın lüzumu ve muhafazası zarureti kendiliğinden anlaşılır. Esasen büyük devletler arasında devamlı bir anlaşma fiilen mevcut olsaydı milletlerarası hayatta gerçek bir barış ve hukukî nizam teşkilâta lüzum kalmadan da teessüs edebilirdi.. Onun için, Birleşmiş Milletler teşkilâtı, anlaşma varsa, onun devamına ve takviyesine, yoksa, anlaşmanın husule gelmesine, hiç olmazsa, anlaşmazlığın harbe yol açacak surette şiddetli husumetlere münkalip olmamasına çalışacaktır. Büyük devletler harp ve sulh durumlarına hakim buldukları müddetçe, aralarındaki anlaşmayı cihan çapındaki barış ve güvenliğin temeli saymak ancak bir realiteyi olduğu gibi kabul etmek demektir. Birleşmiş Milletler teşkilâtı anlaşmasının tadili bahis konusu olunca, bu realiteyi gözönünde tutmak zarureti vardır. Onun için, fiiliyat sahasındaki büyük devletler anlaşmazlığını, kat'î bir şekilde teşkilât alanına da aksettirmekte ve böylece teşkilâtın uzlaştırıcı rolünü güçleştirmekte, veyahut büsbütün nefyetmekte diğer devletler için de büyük bir fayda tasavvur edilemez.

Kaldı ki Birleşmiş Milletler teşkilâtı, barış ve güvenlik alanında gösteremediği başarıyı iktisadî, içtimai ve kültürel sahalarda az çok sağlamaktadır. Bu konulardaki işbirliği milletleri birbirlerine yaklaştırmakta, karşılıklı yardımlara yol açmakta, ve böylece barış mefhumunun çeşitli unsurlarını kuvvetlendirmektedir. Barış muayyen bir zamanın statik durumunun bir ifadesi olmayıp, her günkü yeni bir şartın, yeni bir unsurun tesiriyle devamlı bir tekâmül amelîyesi geçiren dinamik bir durumun muhassasıdır. Birleşmiş Milletler teşkilâtı, uzlaştırıcı ve işbirliğini sağlayıcı rolü ile milletlerarası durumun barış istikametinde gelişmesini sağlayacak ve bugün için, tatbikat bakımından daha iyisi, daha tesirlisi tasavvur edilemeyecek olan en büyük anlaşma vasıtasıdır.

Büyük devletlerin politikaları ve kuvvetleri, aynı hedef ve gayeye çevrilmemiş olduğu müddetçe, bu anlaşma vasıtasının çok ağır ve aksak hareket edeceğine şüphe yoktur. Hattâ bazı devletlerin tecavüzî niyet besledikleri hakkındaki şüpheler, milletlerarası hayatta emniyetsizlik duygularını da artırmaktadır. Bu durum karşısında Birleşmiş Milletler teşkilâtının da kabul ettiği münferit ve müşterek meşrû müdafaa tedbirlerine başvurulması bir zaruret halini almıştır. Bölge

teşkilleri bir dereceye kadar eski ittifaklar sisteminin mahzurlarını arz etmekle beraber, tecavüz arzularını sindirmek bakımından da milletlerarası barış ve güvenliğin muhafazası hususunda müsbet bir rol oynarlar. Bölge teşkilleri, Birleşmiş milletler teşkilâtının mevcudiyetine ve faaliyetine halel getirmedikleri, ve dünyanın muhtelif semtlerinde nisbi bir güvenlik durumunun yaratılmasına hizmet ettikleri müddetçe ana teşkilâtın yardımcı organları mahiyetinde telâkki edilebilirler.

Büyük devletler anlaşmasının yokluğu yüzünden zarurî görülen emniyet ve müdafaa tedbirlerinin Birleşmiş Milletler teşkilâtı dışında alınması ne kadar doğru ise, bu teşkilâtı içinde de diğer tedbirler ile, anlaşmazlığın hafifletilmesine, ve hattâ anlaşma yollarının araştırılmasına çalışılması o kadar doğru ve lüzumludur.

4 — Genel Kurulun Yetkilerini Artırma Teşebbüsü :

Büyük devletler arasındaki anlaşmazlık yüzünden, Birleşmiş Milletler teşkilâtı Güvenlik Meclisinin, dünya barış ve güvenliğinin muhafazası ile ilgili başlıca görevini yerine getirememesi, teşkilâtı Milletler emiyeti gibi âciz bir duruma düşürmüş bulunmaktadır. Veto hakkı, ilk zamanlarda, bu iktidarsızlığın tek sebebi sayıldığı için, teşkilât içinde bu hakkın kaldırılması, veyahut kullanılış tarzının tâdil ve islâhı tartışma konusu oldu. Fakat Andlaşmanın tâdili suretiyle Birleşmiş Milletler teşkilâtının esas mekanizmasında bir değişikliğin yapılmasının da veto dolayısıyla mümkün olamayacağı anlaşıldığından mevcut hükümlerin tefsiri suretiyle teşkilât organları arasındaki yetkilerin tevzii şekli üzerine müessir olacak kararlar alınmasına lüzum görüldü.. Bu kararların hedefi, Güvenlik Meclisi, Veto dolayısıyla karar alamıyacak ve netice itibarıyla birşey yapamıyacak bir duruma düştüğü takdirde teşkilâtın Genel Kurulunu harekete geçirmektir. Teşkilât üyesi olan bütün devletlerin içinde temsil edildiği Genel Kurul, yetkiler bakımından ikinci plânda bırakılmış olmakla beraber, Andlaşma hükümlerine göre, onun çerçevesine giren veya Andlaşmada derpiş edilen uvuzlardan herhangi birinin yetki ve görevlerini ilgilendiren her türlü mesele veya işleri görülebilir, ve bunlar hakkında üyelere, Güvenlik Meclisine veya üyelere beraber Güvenlik Meclisine tavsiyelerde bulunabilir. Bu bakımdan Genel Kurul, milletlerarası meselelerin en büyük, en prestijli tartışma forumu sayılabilir. Müzakere ve münakaşaları dünya umumî efkân üzerinde tesir yapar, iz bırakır.. Haklı ve haksız tezler hakkında onu tenvir eder. Her ne kadar, Andlaşma hükümleri üyelerce kabul ve tatbiki mecburî kararların alınmasını Güvenlik Meclisine bırakmış ise de, Genel

Kurulca yapılacak tavsiyelerin manevî prestij ve otoritesini de inkâr veya ihmal etmek mümkün değildir.. Esasen Birleşmiş Milletler teşkilâtı, uzlaştırıcı rolünü, daha ziyade bu Genel Kurul görüşmeleri ve tavsiyeleri ile yapabilecek durumdadır. Onun için, Güvenlik Meclisinin felce uğraması halinde, Birleşmiş Milletler teşkilâtının fonksiyonunu daha geniş bir zaviyeden mütalâa ederek, Genel Kurulu harekete geçirmekte lüzum ve fayda vardır.

Bilhassa Kore Harbinin başlamasını müteakip bu lüzum, daha çok artmış olduğundan Birleşmiş Milletler teşkilâtı Genel Kurulu 3 Kasım 1950 tarihinde şu önemli prensip kararını aldı : “ Barışın tehdiide uğradığı, bozulduğu veya bir saldırma fiili vukubulduğu hallerde Güvenlik Meclisi Veto dolayısıyla milletlerarası barış ve güvenliği sağlamak hususundaki esas vazifesini yapamıyacak bir duruma düşerse, Genel Kurul derhal toplanarak, silâhlı kuvvet istimali de dahil olmak üzere alınacak müçterek ve uygun tedbirleri üye devletlere tavsiye etmesi için meseleyi tetkike karar verir... ”

“ Barışın muhafazası için birlik ” başlığı altında alınan bir seri kararın prensibini tesbit eden yukarıdaki karar, barış ve güvenliğin muhafazası mesuliyetinin Güvenlik Meclisine ait bulunduğunu kabul eylemekle beraber, onun veto dolayısıyla acze düşmesi halinde, bu mesuliyetin Birleşmiş Milletler üyeleri ile Genel Kurula tevaccüh edeceğini tazammun eylemektedir. Güvenlik Meclisi görevini yapabildiği müddetçe, barış ve güvenliğin muhafazası mesuliyetini o taşır. Yapamazsa, Birleşmiş Milletler, gerek üye olarak, gerekse teşkilât olarak, bu mesuliyeti deruhte ederler. Bu mânada anlaşılın prensip kararının kabulü hikmeti, daha ziyade büyük bir devlet tarafından yapılacak, veyahut onun tarafından desteklenecek bir tecavüze karşı harekete geçmek imkânının sağlanmasıdır.

Birleşmiş Milletler teşkilâtının barış ve güvenliğin muhafazası hususundaki selâhiyet ve kudretini artırmak, esasında doğru olmakla beraber, yukarıdaki prensip karara göre ittiraz edilecek tedbirlerin değeri ve fiilyattaki tesiri münakaşa edilebilir. Bu noktalar gerek nazarı, gerekse fiili yönlerden incelenince, kararın hedefe ulaştırıp ulaştırılmayacağı hakkında kat’i bir neticeye varmak biraz güçleşir.

5 — Teşebbüsün Tatbikat Bakımından Değeri :

Güvenlik Meclisine ait bulunan bir yetkinin Genel Kurula tevdiî keyfiyetinin Andlaşmanın Güvenlik Meclisi ile Genel Kurul arasında yap-

miş olduğu vazife taksimi üzerinde müessir olacağına şüphe yoktur. Bilindiği veçhile, bu vazife taksimi, iki organ arasında bir müvazene sağlanması esasına dayanmaktadır. Güvenlik Meclisinde yetki bakımından büyük devletlerin hâkimiyeti vardır. Genel Kurul teşkilâtın, en demokratik organıdır. Burada İzlanda'nın, Lüksemburg'un, Liberya'nın reyleri de, Amerika Birleşik Devletlerinin, İngilterenin, Rusyanın reyleri değerindedir. Ancak bu rey eşitliği barış ve harp konularında aynı tesir ve ehemmiyeti haiz bulunmamaktadır. Filhakika barış ve güvenlik problemi büyük devletler kadar küçük devletleri için de hayati bir meseledir. Güvenlik Meclisi böyle bir mesele hakkında karar almak hususunda aceze düşünce, öteki devletlerin bu iktidarsızlık karşısında fikirlerini olsun bildiremeyecek bir durumda kalmaları caiz görülemez. Bilhassa bir tecavüz karşısında bütün teşkilât üyelerinin alacakları tavır, o teşkilât içinde tesbit etmeye imkân bırakmamak gerçekten doğru olmaz. Esasen Genel Kurulun bu husustaki selâhiyeti, mahdut bir nisbette Andlaşma ile de kabul edilmiştir. Asıl dâva, selâhiyetlerin milletlerarası hayatta icra kuvvetini haiz olabilmeleridir. Veto dolayısıyla Güvenlik Meclisi bir tecavüze karşı harekete geçemediği takdirde, Genel Kurulun ekseriyet kararıyla harekete geçmesi fiiliyatta, teşkilâtın prestij ve kudreti bakımından müspet bir netice doğurabilir mi? Bu sorunun hakiki cevabı yine büyük devletler arasındaki münasebete ve kuvvet muvazenesine bağlıdır. Mütecaviz bir büyük devlet, veya bir büyük devletin desteklediği herhangi bir devlet aleyhinde zorlayıcı tedbirlerin tatbiki ne suretle kararlaştırılmış olursa olsun, hareketin asıl can alacak noktası, kuvvet ile bu tatbiki sağlayabilmektir. Birleşmiş Milletler Teşkilâtı, hangi büyük devlete karşı harekete geçerse geçsin, zaferi temin edecek bir kuvvete ve bu kuvveti istediği gibi kullanacak yetkiye sahip bulunuyorsa Vetonun kaldırılmasında, veyahut Veto'ya rağmen, başka bir usul ile karar alınmasının temininde fayda mülâhaza edilebilir. Kaldı ki yukarıda da, işaret ettiğimiz gibi, büyük bir devlete karşı hangi usul dairesinde ve hangi organın kararı ile olursa olsun kuvvet kullanılması yeni bir cihan harbinin başlangıcını teşkil eder. Bu bakımdan Birleşmiş Milletler Teşkilâtı Genel Kurulunun bir tecavüz halinde müdahale yetkisi fiiliyatta, Güvenlik Meclisinin iktidarsızlık durumunu esasından değiştiremez.

Esasen Birleşmiş Milletler Andlaşması, teşkilâtın dünya çapında sağliyamıyacağı meşrû müdafaa hakkının gerektirdiği mukabeleyi üyelerine münferit ve müşterek bir şekilde temin etmek suretiyle, tecavüzü önlemek ve defetmek imkânını derpiş etmiş, ve bu gaye ile bölge teşkilatlarının kurulmasını kabul eylemiş olduğu için, bu yoldan hareketin daha kolay ve daha müessir olacağına şüphe yoktur. Bölge teşkilatlarının gelişi-

mesi, devletlerin de aynı kanaatta olduklarının en büyük delilidir. Bu itibarla Birleşmiş Milletler teşkilâtının, cihanşümul bir teşkilât olarak kullanılamayacağı bir yetkinin nazarı olarak kendisine tanınmasında pratik bakımdan büyük bir fayda mülâhaza edilemez. Onun cihanşümul bir uzlaştırıcı müessese mahiyetini ihmal edip, muayyen bir devletler grubunun kararı ile hareket eden bir bölge teşkili haline getirilmesine yol açacak tedbirler, büyük devletler arasındaki münasebetlerin bugünkü şekline göre dünyanın barış ve güvenliği bakımından umulan müspet neticeleri veremez.

6 — *Birleşmiş Milletler Amaçlarını Tesbit Eden Formüller:*

Birleşmiş Milletler teşkilâtının kurulmasına saik olan fikirler, ve teşkilât ile gerçekleştirilmesi arzu edilen gayeler, Andlaşmanın dibacesi ile birinci maddesinde gereği gibi tafsil ve tasrih olunmuştur. Gerçekleştirilmelerine azmedilmiş olan maksatlar umumî hatları ile formüle edilmiştir. Hattâ bazı amaçlar öyle bir şekilde ifade edilmiştir ki, başlı başına milletlerarası bir anlaşmanın ve işbirliğinin istinat noktası olarak nazarı itibara alınabilirler. Ve mâna ve şümulünün umumiliği bakımından, her türlü yorumlamaya mütehammildirler. Meselâ, dibacenin “ Adaletin muhafazası ve Andlaşmalar ile devletlerarası hukukun diğer kaynaklarından doğan vecibelere saygı gösterilmesi için gerekli şartları yaratmak.. ” azmini ifade eden bu fıkrası mânası delâleti ve şümulü itibarıyla çok umumîdir. Milletlerarası hayatta adalet nedir ?.. Gerek onun muhafazası, gerekse devletler hukuku kaidelerine saygı gösterilmesi için “ gerekli şartlar ” nelerdir ? Bunların politika alanında, ve tatbikatta, tarif ve tesbit edilmeleri bile başlı başına büyük birer mesele teşkil eder.. Ondan sonra da sıra bu şartları yaratmaya gelir. “ Sosyal ilerlemeyi kolaylaştırmak ve daha büyük bir serbestlik içinde daha iyi yaşama şartları ihdas etmek ” azminin ifadesi olan bu fıkra da aynı derecede umumî ve her türlü tefsire müsaittir..

Ancak dibacenin, Birleşmiş Milletler gayelerinin ulviyet ve ehemmiyetini belirtmek maksadını güden bu umumî formüllerinin gerçek değerleri, onlar hakkında devletlerin ve bilhassa büyük devletlerin besledikleri telâkkiye bağlı bulunduğundan şekil ve formül meselesinin büyük bir ehemmiyeti yoktur.

Andlaşmanın birinci maddesiyle sayılan amaçlar da bir taraftan müşterek emniyet sistemini, diğer taraftan milletler arasında işbirliğini tesis etmeye mâtuftur. Müşterek emniyet sisteminin dünya

çapında kurulabilmesi şartları yukarıda incelenmiş, ve teşkilâtın bugünkü faaliyet mekanizması ile bunu sağhyamıyacağı belirtilmişti. Bu itibarla, teşkilât, dünya barış ve güvenliğinin muhafazasına matuf gayeye tecavüze karşı kuvvet kullanarak harekete geçmesinden ziyade, milletler arasında iktisadi içtimai ve kültürel sahalarda işbirliğini ve yardımlaşmayı teşvik etmek ve hızlandırmak suretiyle hizmet edebilmek durumundadır. Gerçek bu olmakla beraber, “tecavüz” ün birleşmiş milletlerce müştereken önlenmesi ve defedilmesi amacının, herhangi cihanşümul milletlerarası bir teşkilâtın ilk ve en büyük ideali olarak — nazari sahada kalsa bile — ifadesinde büyük fayda vardır.

7 — *Birleşmiş Milletlerin Uyacakları Prensipler Hakkındaki Mülâhazalar :*

Birleşmiş Milletler Andlaşmasının ikinci maddesinde sayılan ve devletlerin riayet etmesi gereken prensiplerin bir kısmı müphem, hudut ve şumulleri gayri muayyendir. Birleşmiş Milletler teşkilâtı, hakikatte devletler teşkilâtı olduğuna göre, devletlerin asli haklarından biri olan eşitlik hakkının teşkilât içinde mahfuz kalması tabii sayılabilir. Nitekim ikinci maddenin birinci bendi “teşkilât bütün üyelerinin egemen eşitliği prensibi üzerine kurulmuştur” hükmü ile bunu teyit etmektedir. Ancak bu eşitlik Andlaşmanın bilhassa Güvenlik Meclisinin terekkep şekline ve rey verme sistemine ait hükümleri ile az çok ihlâl edilmiş bulunmaktadır. Bu tezdâ büsbütün kaldırmak imkânı olmasa bile, hafifletmek lüzumu vardır. Devletlerin asli hak ve vazifelerinden yalnız biri üzerine dayandırılmış bir teşkilât içinde, bu asli hak ve vazifelere ait telâkki ve tefsirler hususunda bir anlayış ve görüş birliği vücade getirmek çok güçtür. Halbuki devletlerarası münasebetleri tanzim ve idare etmekle mükellef olan bir teşkilât üyelerinin, bütün asli hak ve vazifelerinin sarîh surette bilinmesine ve her devlet tarafından aynı şekilde anlaşılıp kabul edilmesine ihtiyaç vardır. Nitekim Amerikan Devletleri teşkilâtı, bu lüzum ve ihtiyacı duyduğu içindir ki, şartının bir bölümünü (üçüncü bölüm) devletlerin asli hak ve vazifelerinin tayinine hasretmiştir. Birleşmiş Milletler Teşkilâtı Andlaşması milletlerarası camianın anayasası olduğuna göre, her anayasada tasrihi gereken, üyelerin karşılıklı esas hak ve vazifelerinin bu Andlaşmada da tesbiti faydalı görülebilir.

Prensipler maddesinin ikinci bendinde “üyelik sıfatından doğan hak ve menfaatler” ile üyelerin “üzerlerine aldıkları bütün vecibeler” den bahsedilmektedir. Andlaşma hükümlerine göre vecibeler bir dere-

ceye kadar malûm olmakla beraber, üyelik sıfatından doğan hak ve menfaatler pek sarîh değildir. Yâni teşkilâta dahil olan bir devletin, dahil olmayan bir devlete nisbetle haiz bulunduğu hak ve menfaatler nedir ?.. Eğer bundan, müşterek emniyet sisteminin sağlayacağı hak ve menfaat kastediliyorsa, bunun henüz daha gerçekleştirilememiş olduğu bellidir. “ Vecibelerin iyi niyetle yerine getirilmesi ” tâbiri de müphemdir. Milletlerarası münasebetlerde iyi niyetin, kötü niyetin kriterleri nedir ?... Devletin milli siyasetini, ve hususi menfaatini, milletlerarası camianın umumî menfaatine tercih eden bir hareket hattı, devletlerce nasıl bir niyet telâkki edilmektedir ? Bilhassa büyük devletler bakımından bu vuzuhsuzluğun izalesi, ve iyi niyetin açıklanması gerekir.

Prensipler maddesinin üçüncü fıkrasında, devletlerarası ihtilâfların “ milletlerarası barış yolları ile çözümlenmesi ” nden bahsedilmektedir. Barış ve güvenliğin tehlikeye maruz kalıp kalmıyacağına kriterleri, alâmetleri bir dereceye kadar belli olabilirse de, adalet ne suretle tehlikeye düşer ? Bunu tâyin etmek herhalde çok güç olsa gerektir. Bir defa milletlerarası hayatta adalet nedir ? Devlet hayatında bile kıstası herkesi memnun edecek şekilde tesbit edilemeyen ve mânası herkesçe aynı şekilde anlaşılmayan adalet, devletler arasında hangi ölçülere, esaslara göre bahis konusu olabilir ? Eğer bu kelimenin kullanılmasından bir fayda mülâhaza edilmekte ise ilk önce, onun mânasını, ve devletlerarası hayatta gerçekleşmesinin şartlarını tesbit etmek lâzımgelir.

Prensipler maddesinin dördüncü bendi, devletlerin toprak bütünlükleri ile siyasi istiklâllerinin teminatını teşkil eden bir emniyet formülü mahiyetindedir. Üye devletler bunlara karşı tehdide veya kuvvet kullanılmasına başvurmaktan kaçınırlar.. Ancak Andlaşmanın en mühim prensibini teşkil eden bu emniyet formülü, gerek Milletler Cemiyeti Misakının onuncu maddesi, gerekse Amerikan Devletleri teşkilâtı şartının yirmi dördüncü maddesiyle tesbit edilmiş olan formüllerden sarahat ve kat’iyet itibariyle çok daha zayıftır. Birleşmiş Milletler Andlaşmasının emniyet formülü, üye’lere tehdide veya kuvvet kullanılmasına başvurmaktan kaçınmaları tavsiyesi ile ancak menfi şekilde ifade edilen bir vazife tahmil eylemektedir. Kaçınmazlarsa ne olacaktır ?.. Vakıa, ne olacağı Andlaşmanın diğer maddeleri hükümlerinden az çok anlaşılmakta ise de, prensipler maddesinin bu bendinde açıkça ifade edilmiş olması, emniyet formülünün, daha müessir bir şekil almasına yarardı. Müşterek emniyet sisteminin Birleşmiş Milletler teşkilâtınca da sağlanamayacağı kanaati, bendin halihazırdaki formülünün tesbiti üzerine müessir olmuş ise, bu takdirde Andlaşmanın yedinci bölümünde derpiş edilen zecri tedbirlere ve silâhlı kuvvetler teşkiline ait hükümlere de lüzum kalmazdı.

İleride, Birleşmiş Milletler Andlaşmasının yedinci bölümünü teşkil eden hükümlerin tatbiki imkânının gerçekleşebileceği ümit olunuyorsa, emniyet formülünün de daha kuvvetli, daha vuzuhlu bir şekilde tesbit edilmesine ihtiyaç vardır. Teşkilât üyeleri devletlerin herhangi bir te-cavüz veya tehdit karşısında mütesanit oldukları, ve yardımlaşma du-rumunda buldukları prensibinin daha açık bir şekilde ifadesi, emni-yetin artması bakımından herhalde faydalı olur.

Prensip maddesinin beşinci bendi, üye devletlerin, teşkilâtın giri-seceği herhangi bir fiil ve teşebbüse yardım edeceklerinden ve aleyhinde önleyici veya zorlayıcı tedbir alınan devlet yardımıdan kaçınacaklarından bahsetmektedir. Her ne kadar teşkilâtın ne zaman ve ne şartlar altında bir fiil ve teşebbüse girişeceği Andlaşmanın diğer hükümlerinden anla-sılmakta ise de ; bu bendi dördüncü bende bağlamak emniyet formülü-nün kuvvetlendirilmesi yönünden daha uygun olurdu. Teşkilâtça aley-hinde önleyici ve zorlayıcı tedbir alınan devlete yardımdan kaçınmak formülü ile ifade edilen vazife de menfi ve zayıftır. Üye devletlerin va-zifeleri yalnız yardımdan kaçınmak değil, alınan tedbirlere her birinin arzettiği imkân nisbetinde iştirâk etmektir. Yardımdan kaçınmak ile bir vazife ifa edilmiş oluyorsa, bendin yukarı kısmında bahis konusu olan “ teşkilâtın giriştiği herhangi bir teşebbüse her türlü yardımda bulun-mak ” vazifesi hangi hal ve şartların gerçekleşmesine bağlıdır ?.. Bu müphemiyeti gidermek için, bendin, hem emniyet formülü bendine bağ-lanması, hem de teşkilâtın tedbirlerine iştirâk ve yardım keyfiyetinin müspet olarak tasrihi gerekir.

Prensip maddesinin altıncı bendi, teşkilâtın “ Birleşmiş Millet-ler üyesi olmayan devletlerin milletlerarası barış ve güvenliğin muhafa-zasının icabettirdiği ölçüde işbu prensiplere uygun olarak hareket etme-sini ” sağlayacağı hükmünü taşımaktadır. Bununla teşkilâta üye olsun, veya olmasın bütün devletlerin bu prensiplere riayeti kastedilmekte ise de üye olmayanlar için, riayetin hududu, milletlerarası barış ve güvenli-ğin muhafazasının icabettirdiği ölçü ile sınırlandırılmıştır. Bundan evvel de işaret ettiğimiz veçhile teşkilâtın cihanşümul olması ve görevlerini dün-ya çapında yapabilmesi bakımından bütün devletlerin teşkilâta üye ol-maları lüzumu belirtilmişti. Ancak teşkilâta girmek ve teşkilâttan çık-mak devletler için serbest olduğuna göre daima teşkilât dışında kalan devletlerin bulunabileceği düşünülünce, altıncı bendin ihtiva ettiği prensibe ihtiyaç bulunduğu âşikârdır. Fakat prensibin tatbiki bakımın-dan da “ milletlerarası barış ve güvenliğin muhafazasının icabettirdiği ölçü ” nün daha vuzuh ve sarahatle tesbiti ve devletlerce aynı mânada

anlaşılmasının temini gerekir.. Eğer Andlaşmada devletlerin asli hak ve vazifeleri açıkça tâyin ve tesbit edilmiş olsaydı, onlara riayet etmeyen teşkilât dışındaki devletlerin hareketlerini, dünya barış ve güvenliğini tehdit eder, veya bozar mahiyette telâkki etmek belki de daha kolay olurdu. Altıncı bent prensibinin tatbikat sahasında değerlendirilmesi bakımından onun gerçekleşmesi şartı sayılan ölçünün kriterlerinin açıkça belli olmasına ihtiyaç vardır.

Prensipler maddesinin “ Milli Yetki ” sahasından bahseden yedinci bendi Birleşmiş Milletler Teşkilâtı mekanizmasının esasına ve işleme-sine ait boşluklar muvacehesinde, küçük devletler bakımından bir emniyet ve hürriyet supabı mahiyetinde görünmektedir. Teşkilât hali hazırdaki karakterini ve durumunu muhafaza ettiği müddetçe, küçük devletlere de millî yetki sahasında hareket serbestisi tanınmasına ihtiyaç olduğu aşikârdır.

8 — Milletlerarası Uyuşmazlıkların Mahiyetlerinin açıklanması ihtiyacı :

Birleşmiş Milletler Andlaşmasının, uyuşmazlıkların barış yolu ile çözümlenmesine müteallik olan ve altıncı bölümü teşkil eden maddelerinde, uyuşmazlıkların tavsif için, kullanılmış olan terimlerin medlullerini daha vazih bir şekilde açıklamak lüzumu vardır. 33 üncü maddede “ Uzaması milletlerarası barış ve güvenliğin muhafazasını tehdit edebilecek mahiyette bir uyuşmazlık (différend) ” den bahsedilmektedir. 34 üncü maddede ayrıca, “ milletlerarası bir anlaşmazlıkla neticelenebilecek veya uyuşmazlık doğurabilecek durum — Situation ” derpiş edilmiştir. 35 inci maddenin ikinci bendinde ise yalnız, “ herhangi bir uyuşmazlık (tout différend) ” tâbiri kullanılmıştır. Aynı maddenin 3 üncü bendinde “ işbu madde gereğince dikkatine sunulan işler — affaires hakkında Genel Kurulun hareketleri ...” şeklinde devam eden cümlede “ İşler ” terimi yer almıştır. 36 ncı maddenin birinci bendinde “ 33 üncü maddede zikredilen mahiyette bir uyuşmazlık (differend) veya buna benzer durum (Situation) mevzubahis olmaktadır. Nihayet 38 inci madde “ bir uyuşmazlık (differend) de taraf olanlar ” ifadesiyle mutlak şekli ile bir uyuşmazlığı kasetmiştir.

Zikrettiğimiz maddelerin her biri ayrı bir hal tarzını göstermekte olduğu için, basit uyuşmazlık ile uzaması milletlerarası barış ve güvenliğin muhafazasını tehdit edebilecek mahiyetteki uyuşmazlık arasındaki farkların daha sarif bir surette tesbiti gerekirdi.. Kezalik 34 üncü ve 36 ncı maddelerde bahsi geçen durum ile uyuşmazlık terimleri mânalarının

birbirine nisbetle açıklanması, bu konudaki münferid ve birbirine zıt anlayış ve yorumlamaları önlemek bakımından faydalı olurdu. Milletler Cemiyeti Misakında derpiş edilmemiş olan bu muhtelif terimlerin hukuki neticeleri bulunduğuna göre uyumsuzluk ile durumun Birleşmiş Milletler Andlaşmasında iyice açıklanmaları ve tarif edilmeleri faydalı olur. Her ne kadar, tatbikatta yetkili organa müracaat eden makamlar bu tefriki kendileri yapmakta iseler de, meseleye elkoyan organ bunu kabul etmek mecburiyetinde olmayıp kendisi takdirini kullanır. Uyumsuzluk devletlerin belli bir husus üzerinde anlaşamamalarını, durum ise gerek uyumsuzluk mevzuunun müphemliğinden, siyasi karakterinin ehemmiyetinden, gerekse doğrudan doğruya ilgili devletlerden başka devletlerin de onunla alâkadar olmaları keyfiyetinden doğan bir vaziyeti ifade edebilirse de, sübjektif takdirlere, ve bunlardan çıkabilecek anlayış ihtilâflarına meydan bırakmamak için, bu terimlerin Andlaşma maddelerinde müspet kriterleri ile açıklanması gerekir.

Yukarıda evvelce belirttiğimiz gibi, bu bölüm ile ilgili Güvenlik Meclisi müzakerelerinde Vetonun kullanılmaması, milletlerarası ihtilâfların barış yolları ile çözülmesini kolaylaştıracak mühim bir tedbir olarak mütalâa edilebilir.

9 — Zecrî Tedbirlerin Tatbiki İle İlgili Bölüm Hakkındaki Düşünceler :

Birleşmiş Milletler Andlaşmasının yedinci bölümü “ barışın tahdidî, bozulması ve tecavüz fiili halinde yapılacak hareket ” başlığını taşımaktadır. 39 uncu maddenin ilk fıkrası da şöyledir: “ Güvenlik Meclisi barışın tehdit edildiğini, bozulduğunu, veya bir tecavüz fiilinin vukubulduğunu tesbit eder... ” 41 inci madde kararlarını yürütmek için Güvenlik Meclisinin silâhlı kuvvetler kullanılmasını gerektirmeyen ne gibi tedbirler alabileceğini 42 nci madde ise bu tedbirler kâfi gelmediği takdirde silâhlı kuvvetler ile ne şekilde teşebbüse geçeceğini açıklamaktadır. Müteakip maddeler de silâhlı kuvvetlerin teşkiline ve kullanılmasına ait hükümleri ihtiva etmekte olduğu için Andlaşmanın yedinci bölümünün müşterek emniyet sistemini bütün mantikî icapları ile tesis etmekte olduğuna şüphe yoktur. Ancak zecrî tedbirlerin ittihazına ve tatbikine ait kararlar vetoya tâbi bulunduğu için bu konular da büyük devletler arasındaki anlaşma prensibi, Güvenlik Meclisinin faaliyet ve hareketinin esasını teşkil etmektedir. “ Barışın tehdidi ”, “ Barışın bozulması ” ve “ tecavüz fiili ” halinde Güvenlik Meclisinin müdahalesi iki safha arzeder, biri tesbit safhası, diğeri de tavsiye veya karar safhası.

Barışın tehdidi, bozulması, ve tecavüz fiili halleri Andlaşmada kesin kriterleri ile tayin edilmemiş olduğu için, bunları tesbit selâhiyeti Güvenlik Meclisine ait bulunmaktadır. Güvenlik Meclisi bu konuda hakim takdirini kullanır.. Tecavüzün, ve mütecavizin bütün devletlerce kabul edilmiş tariflerinin bugüne kadar yapılmamış olduğu gözönüne getirilice, gerek barışın tehdidi, ve gerek tecavüz fiili hallerinin takdirinde, bilhassa büyük devletler arasında anlayış ve görüş farklarının belireceğine şüphe edilemez.. Bu keyfiyet vetonun kullanılmasını kolaylaştırmak suretiyle daha başlangıçta Güvenlik Meclisinin tesbit faaliyetini zorlaştırır, ve hattâ buna mâni olur.

Güvenlik Meclisinin ikinci faaliyet safhasını teşkil eden tavsiyelerde bulunmak veya zorlayıcı tedbirleri kararlaştırmak safhasına gelince, bunların gerçekleşmesinin de büyük devletlerin ittifakla karar almalarına bağlı bulunması, birinci safhanın müspet şekilde neticelenmiş olduğunu kabul etsek dahi, ikincisinde vetonun kullanılması Güvenlik Meclisini tam bir acze düşürmek için kâfi gelir.. Bu bakımdan meclisin sürelî üyelerinin ittifakla karar almaları esasına dayandırılmış olan Andlaşmanın yedinci bölümünün şu veya bu maddesinde münferid tadil teklifleri ileri sürülmesinin pratik bir kıymeti yoktur. Bu bölümün hükümleri hiç şüphesiz, büyük devletler anlaşması prensibinin realitelere uyması nisbetinde bir mâna ifade edecekleri için, onların hayatiyeti ve tatbiki, ancak bu anlaşmanın gerçekleşmesine bağlı bulunmaktadır. Büyük devletler kendi hâkim takdirleri dışında, herhangi bir karar veya durumu kabul etmemek arzusunda buldukları müddetçe, barışın tehdidi, bozulması veya tecavüz fiili hallerinin tarifleri dahi durumu değiştirecek kıymeti haiz olamaz.

Esasen Andlaşmanın yedinci bölümünü takip eden sekizinci bölümünün bölge anlaşmalarına tahsis edilmesi, yedinci bölümün teşkil ettiği müşterek emniyet sistemi çıkmazının mahzurlarını bölge emniyet sistemleri ile bir dereceye kadar hafifletmek maksadına matuf olsa gerktir.

10 — *Birleşmiş Milletler Teşkilâtı Antlaşmasının tadil ve ıslâhı zarureti :*

Sosyal müesseselerin zaman ve mekân içinde müsbet değerlerini muhafaza edebilmeleri için cemiyet hayatının icaplarına ve gelişme şartlarına uymaları ve yeni ihtiyaçlara cevap verebilecek surette tekâmül safhaları geçirmeleri zarurîdir. Bu zaruret Birleşmiş Milletler Antlaşmasını vücuda getiren devletler tarafından da kabul ve tasdik edilmiş ol-

duğu içindir ki Antlaşmanın 18 inci Bölümünü teşkil eden 108 ve 109 uncu maddeleriyle tadile ait usuller şöyle tesbit olunmuştur.

Madde 108 — İşbu Antlaşmada yapılacak değişiklikler, Genel Kurul üyelerinin üçte iki çoğunluğu ile kabul edilir ve Güvenlik Meclisi süreli üyelerinin hepsi dahil olmak üzere Teşkilât üyelerinin üçte ikisi tarafından herbirinin anayasası hükümleri gereğince onandığı zaman bütün Birleşmiş Milletler üyeleri için yürürlüğe girer.

Madde 109 — I. Genel Kurulun üçte iki çoğunluğu ve Güvenlik Meclisinin herhangi yedi üyesinin oyları ile tesbit edilecek tarih ve mahalde işbu Antlaşmanın yeniden gözden geçirilmesi maksadı ile Birleşmiş Milletler üyelerinin bir genel konferansı toplanabilecektir. Konferansta teşkilâtın her üyesi bir oya sahip olacaktır.

2. İşbu Antlaşmada yapılması, Konferansın üçte iki çoğunluğu ile tavsiye edilecek her değişiklik, Güvenlik Meclisinin bütün süreli üyeleri dahil olmak üzere Birleşmiş Milletler üyelerinin üçte ikisi tarafından herbirinin anayasası hükümleri gereğine göre onanınca yürürlüğe girecektir.

3. Genel Kurulun, işbu Antlaşmanın yürürlüğe girmesini takip eden onuncu yıllık toplantısından önce konferans henüz toplanmamış bulunursa sözü geçen toplantının gündemine, işbu konferansın dâvet edilmesi hususunda bir teklif dercedilecek ve Genel Kurulun çoğunluğu ve Güvenlik Meclisinin herhangi yedi üyesinin oyu ile karar verildiği takdirde Konferans toplanacaktır.

Bu maddelerin prensip itibariyle kabul ettiği fakat gerçekleşmesini büyük devletlerin anlaşmasına bağladığı tadil keyfiyeti o kadar tabii bir ihtiyacın ifadesidir ki San Francisco Konferansının kapanışı nutkunda o zaman Amerika Birleşik Devletleri Başkanı olan Truman onu şu sözlerle belirtmiş bulunuyordu : “ Bu Anayasa da (Birleşmiş Milletler Antlaşması) bizim kendi Anayasamız gibi gelişecek ve zamanla tekâmül edecektir. Hiç kimse bugün bunun nihai bir vesika veyahut mükemmel bir vesika olduğunu iddia etmiyor. Bu anayasa şekli değişmiyen bir kalıp içine dökülmüş değildir. Değişen dünya şartları bunun üzerinde bazı düzeltmeler yapmayı icap ettirecektir. Fakat bunlar harp yolu ile değil, sulh yolu ile düzeltmeler olacaktır... ” (Ayn Tarihi, Haziran 1945, s. 217-323)

Antlaşma yürürlüğe girdikten ve Teşkilât mekanizması işlemeğe başladıktan az zaman sonra tadil ihtiyacı duyulmuş ve vakit vakit Teş-

kilât içinde bu konuda müzakereler ve münakaşalar yapılmıştır. Büyük devletler arasındaki anlaşma bir serap mahiyetini aldıktan sonra vetonun sık sık kullanılışı Teşkilâtın düzenleyici ve uzlaştırıcı rolünü aksatmış ve yeni tedbirlerle Antlaşma hükümlerinde görülen noksanların izalesi ve boşlukların doldurulması bahis konusu olmuştur. Ancak bu tedbirlerin Antlaşma maddelerini tadil suretiyle alınması imkânsız bulunduğu için, tefsir suretiyle hükümlerin genişletilmesi ve Teşkilât içinde yeni organlar vücuda getirilerek onlara yeni selâhiyetler tanınması çarelerine başvurulmuştur. Fakat başta Sovyet Rusya olmak üzere bazı devletler bunlara karşı da muhalif bir cephe almış olduklarından tatbikat sahasında değerleri ve tesirleri nisbi ve mahdut kalmıştır.

Birleşmiş Milletler Antlaşmasının tadili meselesi yukarıda yazılı maddeler hükümlerine göre devletlerarası bir ana mesele halinde, Güvenlik Meclisi sürelî üyelerinin yani büyük devletlerin ittifakına bağlanmıştır. Bu duruma göre tadil keyfiyeti Antlaşmanın şu veya bu şekilde islâhı gibi tali ve teknik mahiyette bir mesele olmaktan çıkmakta, büyük devletler arasındaki münasebetlerin esasına taallük eden siyasi bir problem şeklini almaktadır. Birleşmiş Milletler Teşkilâtının dokuz yıllık hayatından edinilen tecrübeler hiç şüphesiz bazı antlaşma hükümlerinin tadili veya islâhı veya takviyesi gibi onarmalar yapılması lüzumunu belirtmiştir. Ancak büyük devletler arasında bu hususta az çok görüş birliği hasıl olmadan girişilecek tadil teşebbüsünün hukukî veya siyasi neticelerinden endişe eden bazı devletler bu lüzumu prensibi itibariyle de inkâr etmekte musir davranmaktadırlar. Birleşmiş Milletler Antlaşmasının Teşkilât mekanizmasının dayandığı temel prensibinin yani büyük devletlerin ittifakı esasının değiştirilmesi yine onların ittifakı ile mümkün olacağına göre böyle bir tadil büyük devletlerin rey ve muvafakatine bırakılmış demektir. Büyük devletlerden her biri onu önleyebilir. Ve bunun sebebi de az çok anlaşılabilir. Ancak teşkilâtın düzenleyici ve uzlaştırıcı rolünü biraz daha geliştirmeye yarınacak teknik mahiyetteki tadillerin, islâhların yapılmasını sağlayacak ittifakın husule gelmemesi keyfiyeti vetosunu kullanan devlet tarafından kolayca izah edilemez. Kaldı ki büyük devletler, kendilerine tanınmış olan imtiyazlı duruma mukabil Birleşmiş Milletler amaç ve prensiplerine uygun olarak hareket etmek taahhüdünde bulunmuşlardır. Bir barış ve güvenlik teşkilâtının takviyesi hususunda iyi niyet sahibi olduklarını isbat etmek büyük devletlere düşmektedir.

111 maddeden müteşekkil Birleşmiş Milletler Antlaşmasının, Teşkilâta yeni bir ruh ve kuvvet verilmesi bakımından tadil ve islâha muh-

taç hükümleri hakkında gerek mücerret ve nazari olarak, gerekse günün ve siyasetin imkânları gözönünde tutularak, türlü mütalâa ve teklifler ileri sürülebilir. Teşkilâtın gaye ve fonksiyonu bakımından önemli telâki ettiğimiz Antlaşmanın bazı bölümleri üzerinde yukarıda açıkladığımız tadil ile ilgili mütalâalar kanaatimize göre, büyük devletler vetosuna konu teşkil edebilecek bünyevî karakteri haiz değişikliklere yol açacak mahiyette olmasalar gerektir. Bununla beraber muayyen bir devletler grubu yalnız tadile değil, tadil hususundaki tetkiklerin, hazırlıkların yapılmasına dahi rıza göstermemektedirler. Birleşmiş Milletler Teşkilâtı içinde cereyan eden tadil ile ilgili münakaşalar onun ne gibi güçlüklerle karşılaşmakta olduğunu belirtmektedir.

11 — Birleşmiş Milletler Teşkilâtı içinde, Teşkilât Antlaşmasının tadili ile ilgili müzakereler :

Birleşmiş Milletler Teşkilâtı Genel Kurulunun 1953 sekizinci yıllık toplantısı sırasında Hukuk İşleri Komisyonu ile Genel Kurulda Teşkilât Antlaşmasının muhtemel tadili hakkında cereyan eden müzakereler ve bunlar neticesinde alınan karar, tadil probleminin ne gibi güçlükler arz etmekte olduğunu açıkça göstermiştir.

Hukuk İşleri Komisyonunda tadil meselesi ile ilgili ve Genel Kurul Gündeminde yazılı üç teklif bahis konusu olmuştur. Biri Arjantin teklifi olup Genel Sekreterlik tarafından San Francisco Konferansı Dokümanlarından henüz neşredilmemiş olanların toplanarak bir fihristle beraber neşrini, ve Antlaşma hükümlerinin Teşkilât organlarının başlıcaları tarafından tatbiki şekillerini gösteren bir repertuarın hazırlanmasını istemekte idi. İkinci ve üçüncü teklifleri teşkil eden Hollanda ve Mısır teklifleri ise Antlaşmanın muhtemel tadiline ait bulunuyordu. Bunlar Antlaşmanın 109 uncu maddesinin şu hükümleri taşıyan üçüncü paragrafına dayanıyordu. Genel Kurulun işbu Antlaşmanın yürürlüğe girmesini takip eden onuncu yıllık toplantısından önce Konferans henüz toplanmamış bulunuyorsa, sözü geçen toplantının gündemine işbu Konferansın dâvet edilmesi hususunda bir teklif dercedilecek ve Genel Kurulun çoğunluğu ve Güvenlik Meclisinin herhangi yedi üyesinin oyu ile karar verildiği takdirde Konferans toplanacaktır. ”

Hollanda teklifi aynı zamanda Arjantin teklifinde yazılı olduğu şekilde bir dokümantasyonun hazırlanması keyfiyetini de derpiş etmekte idi. Mısır teklifi ise üye devletlerce ileri sürülecek tadil tekliflerini tetkik etmek üzere bir mütehassıslar komitesinin vücuda getirilmesi isteğini de ihtiva ediyordu.

Hukuk İşleri Komisyonunun tenviri maksadı ile Genel Sekreterlik San Francisco Konferansının resmî dokümanlarının neşri, fihristi ve Teşkilât organlarınca Antlaşma hükümlerinin tatbiki şekilleri hakkında bir muhtıra hazırlamıştı. Komisyonunda müzakerelere başlanınca biri Arjantin, diğeri Arjantin, Küba, Yeni Zelânda, Pâkistan, Hollanda ve Kanada; üçüncüsü de Mısır ve Kosta - Rika taraflarından olmak üzere üç karar projesi ileri sürüldü. Arjantin'in de dahil olduğu altı devletin karar projesi, Genel Sekreterin 1954 yılının sona ermesinden önce, Arjantin teklifinde bahis konusu edilen dokümanların neşrine girişmesi ve üye devletlerin 31 Mart 1955 tarihine kadar Antlaşmanın muhtemel tadili hakkındaki mütalealarını bildirmeleri teklifini ihtiva ediyordu. Mısır ve Kosta Rika karar projesi ise, Antlaşmanın tadili maksadı ile toplanması muhtemel Genel Konferansın mesaisini kolaylaştırmak üzere Genel Sekreterin lüzumlu dokümanları hazırlamasını ve bu işde kendisine yardım için 15 üye devletten müteşekkil istişarî bir komitenin kurulmasını istiyordu.

Bu projeler üzerinde başhyan müzakereler, Antlaşmanın tadili konusunda birbirine zıt iki görüşün mevcut olduğunu belirtmiştir. Başta Sovyet Rusya olmak üzere Ukranya, Beyaz Rusya, Polonya ve Çekoslovakya yalnız teşkilât antlaşmasının muhtemel tadilini değil, bu tadil için her türlü hazırlık mesaisine karşı da kat'î bir cephe almışlardır. Netice itibariyle bu devletler, Komisyonunda bahis konusu edilen karar projelerinden hiçbirini tasvip etmemişlerdir.

Müzakereye katılan diğer devletler delegasyonları bir dokümantasyon hazırlanması prensibi üzerinde birleşmiş olmakla beraber, bunlardan bir kısmı tadili arzuya şayan görmemiş diğer bir kısmı ise tadile taraftar olduklarını açıkça belirtmişlerdir. Mısır ve Kosta - Rika karar projesinin bir komite kurulması hususundaki teklifi tadile taraftar olanlar tarafından bile şiddetli bir muhalefetle karşılaştığından geri alınmış ve altı devlet karar projesinde ileri sürülen, devletlere tadil hakkındaki mütalâalarını bildirmek üzere yapılacak dâvetin Antlaşma hükümlerine uygunluğu derecesi üzerinde şüpheler izhar olunmuştur.

Sovyet Rusya'nın ve peyklerinin tadil aleyhindeki mütalâaları şöyle hülâsa edilebilir : " Hukuk işleri komisyonunun müzakere ettiği bu karar projeleri politik bir karakter taşımaktadırlar. Bunları, Amerika Birleşik Devletleri ile müttefikleri tarafından Antlaşmanın tadili hakkında girişilen taarruz hareketinden ayrı mütalâa etmeğe imkân yoktur. Bu kadar mühim hazırlık mesaisinin yalnız dokümanter ve ilmi bir gaye güttüğü ve tadil lehinde propaganda maksadı ile istismar edil-

meyeceği kabul edilemez. Amerikan idarecilerinin birçok beyanlarından anlaşıldığı veçhile Amerika Birleşik Devletlerinin hedefi büyük devletlerin karar ittifakı prensibini kaldırmaktır. Halbuki Birleşmiş Milletler Antlaşmasının müteşebbisleri bu prensiple Teşkilâtın bir devletin veya bir devletler grubunun âleti olmasına mani olmak fikrini taşıyorlardı. Vetonun kaldırılması Birleşmiş Milletlerin prestijine zarar vereceği gibi milletlerarası gerginliği de artırır. Antlaşmayı tadil etmekten ziyade onun hükümlerine saygı göstermek ve bunları tatbik etmek gerekir. Amerika Birleşik Devletleri ve müttefikleri birçok defalar Antlaşma hükümlerini ihlâl etmişlerdir. Komünist Çin'in Birleşmiş Milletlere kabul edilmemesi Amerikanın Kore'ye müdahalesi bu ihlâllerden başlıcalarıdır. ”

Karar projelerinin sahipleri olan devletler temsilcileri ise, teklifleri ile tadil meselesi ve vetonun kaldırılması hususlarında bir vaziyet almış olmadıklarını ve maksatlarının ancak Genel Kurulca Genel Konferansın toplanması kararının alınması halinde onun çalışmalarını kolaylaştırmaktan ibaret bulunduğunu izah etmişlerdir. Diğer birçok devletler temsilcileri de hazırlık mesaisi yapılmasının tadili kabul etmek mânasına alınmayacağını belirtmişler ve bunlar arasında İsveç, Afganistan, Kolombiya, Suriye, Irak ve Endonezya hiç olmazsa şimdiki şartlar içinde tadili arzuya şayan telâkki etmediklerini açıklamışlardır. İngiltere, Norveç, Fransa, Yunanistan, Hindistan ve İsrail temsilcileri ise hükümetlerinin tadil hususunda henüz kat'i bir vaziyet almadıklarını söylemişlerdir. Yugoslavya temsilcisi Hükümetinin iki müfrit cereyana da muhalif bulunduğunu ve ne cezri bir tadile taraftar olanları ne de antlaşmayı statik bir konsepsiyona tâbi tutanları desteklemeyeceğini ifade etmiştir.

Umumiyet itibarıyla birçok temsilciler, tadil hükümleri esasen Güvenlik Meclisi süreli üyelerinin önceden mutabakatları ile tatbik sahasına geçebileceği için Rusya'nın ve müttefiklerinin bundan endişe duymamaları lâzım geldiğine işaret etmişler ve Antlaşmanın meydana gelmesine ve hükümlerinin tatbik şekillerine ait dokümantasyonun hazırlanmasının Antlaşmayı daha iyi anlamak bakımından faydalı olacağını söylemişlerdir.

Amerika Birleşik Devletleri, Peru, Ekvator, Uruguay, Honduras, Türkiye, Arjantin, Panama, Nikaragua ve Liberya temsilcileri antlaşmanın daha mükemmel bir şekle sokulabileceğini ve vetonun kötüye kullanılmasının teşkilâtı felce uğrattığını söylüyerek tadil lehinde bulunmuşlardır. Bu devletlerce, lüzumlu şartları haiz devletlerin Birleşmiş Milletlere kabul edilememesi Antlaşmada mühim bir boşluğun ifadesini teşkil etmektedir. Brezilya temsilcisinin “ Yeni San Francisco Konferansı ”

diye tavsif ettiği Genel Konferansın toplanması müsait bir hava yaratacak ve barışa hizmet edecektir. Amerikan temsilcisine göre Antlaşmada, onun tadilini derpiş eden 109 uncu madde hükümlerine yer verilmesi, Teşkilâtın hayatiyetini muhafaza edebilmesi için tadile olan lüzumun kabul edilmiş olmasından ileri gelmektedir. Diğer taraftan San Francisco Konferansında vücade getirilmiş bulunan metnin muhtelif konsepsiyonlar arasında bir kompromi teşkil etmesi itibariyle bir takım devletler bundan memnun kalmamışlardır.

Fransız ve Belçika Temsilcileri, altı devlet tarafından ileri sürülüp yukarda açıklanan karar projesindeki devletlerin tadil hakkındaki fikirlerini bildirmeye dâvet edilmeleri teklifine itiraz etmişlerdir. Çünkü bu teklif devletleri şimdiden Antlaşmanın tadili meselesinde vaziyet almıya ve problemin esasına girmeye sevkedecektir. Onun için bu temsilciler ve onlara katılan Kolombiya ve Meksika delegasyonları projede bir taraftan Antlaşmanın tadili meselesine temas eden hükmün, diğer taraftan üye devletlerin mütalâalarını bildirmeleri teklifinin kaldırılmasını istemişlerdir.

Bahis konusu projenin bu şekilde tadil edilip edilmemesi bir hayli münakaşa edildikten sonra nihayet aşağıdaki karar projesinin Genel Kurulun tasvibine arzedilmesi komisyonca kabul edilmiştir:

KARARIN METNİ

“ Genel Kurul,

Andlaşmanın yeniden gözden geçirilmesi maksadiyle Birleşmiş Milletler Üyelerinin bir umumî konferansını — şayet bu konferans henüz toplanmamış bulunuyorsa — toplamak üzere Genel Kurulun onuncu yıllık toplantısı gündemine bir teklifin dercedilmesini âmir bulunan Andlaşmanın 109 uncu maddesi hükümlerini *gözönünde tutarak,*

Böyle bir teklifin tetkikinin Üye Devletler tarafından olduğu kadar Genel Sekreter tarafından da yapılacak mühim ihzari çalışmaları icap ettireceğini *nazara alarak,*

Andlaşmanın yazılmasına müncer olan müzakerelerin tarihçesinin ve Birleşmiş Milletlerin muhtelif organlarının takip ettikleri tatbikatın tetkikinin Andlaşmayı anlamanın en iyi yollarından biri olduğunu ve Genel Kurula onuncu yıllık toplantısında, bir umumî konferansın toplanması meselesini incelemekte çok kolaylıklar temin edeceğini *düşünerek,*

Genel Sekreterin muhtırasına (A/C. 6/343) *muttali olarak,*

Genel Sekreteri, 1954 sonundan evvel veya az sonra:

a) Birleşmiş Milletler Milletlerarası Teşkilâtı Konferansı (San - Fransisco Konferansı) vesikalarından şimdiye kadar neşredilmemiş olanların sistematik bir mecmuasını,

b) Genel Sekreterin muhtırasının ikinci kısmında ve üçüncü kısmının C bölümünde gösterilen esaslar dahilinde bu konferans vesikalarının tam bir fihristini,

c) Birleşmiş Milletler Organları tarafından takip edilen tatbikatı gösteren ve münasip şekilde fihristi havi bir repertuarı,

Hazırlamağa, neşretmeğe, ve üye devletlere tebliğ etmeğe *davet eder.* ”

Bu karar projesi Genel Kurulun 27 Kasım 1953 tarihli oturumunda 5 muhalif reye karşı (Sovyet Rusya, Çekoslovakya, Polonya, Ukrayna, Beyaz Rusya) 54 rey ile kabul edilmiştir. Çekimser kalan yoktur.

III

NETİCE

Milletlerarası camia hayatının bugünkü durumu müvacehesinde Birleşmiş Milletler teşkilâtının muhafazası kat'i bir zaruret olarak belirmektedir. Teşkilât, dokuz yıllık hayatı içinde kendisine bağlanan ümitleri tahakkuk ettirememiş, ve bu suretle bütün milletler içinde hayal sukutuna yol açmış olmakla beraber, bir çok milletlerarası ihtilâflar da az çok uzlaştırıcı, ve devam eden soğuk harbin üçüncü bir cihan harbine müncer olmasını önleyici veya geciktirici bir rol oynamak bakımından da hayli mühim hizmetler görmüştür. Birleşmiş Milletler Teşkilâtı dünya umumi efkârının ve vicdanının makesi olmak sıfatıyla, maddî bakımdan olmasa bile, manevî yönden bir nevi milletlerarası zabita görevini yapmış, ve milletlere her mühim meselede kendi düşüncelerini söylemek, mesuliyetlerini belirtmek imkânını sağlamıştır. Bu itibarla, biz Birleşmiş Milletler Andlaşmasının tadili meselesini, ancak teşkilâtın muhafazası zarureti gözönünde tutarak, ve yapılması lüzumlu islâhatın milletlerarası camia hayatının realitelerine uygun düştüğü nisbette faydalı olacağını düşünerek mütalâa ettik, ve tekliflerimizi bu kanaatin tesiri altında şekillendirerek ileri sürdük.

Birleşmiş Milletler Teşkilâtı, hiç şüphesiz, milletlerarası camianın bir hukuk nizamına bağlanması ve bu suretle dünya sulhunun ve milletlerarası emniyetin kurulması gibi, insanlığın asırlardanberi hasretini çektiği büyük bir gayenin gerçekleştirilmesi maksadını gütmektedir. Tahmin ve takdir edileceği veçhile bu büyük gayenin tahakkuku yalnız bir hukuk veya teşkilât meselesinin haline bağlı değildir. İnsan zekâsının ve asrın teknik kudretinin fiilen yaratmış olduğu bir tek dünyanın, yâni büyük insan cemiyetinin nizamı ve barışı öyle muazzam bir sentezin neticesidir ki, onun yaratıcı unsurları yalnız bir hukuk tekniğinden veya nazari bakımdan mükemmel olarak düşünülen bir teşkilât mekanizmasından ibaret olamaz.

İnsan hayat ve faaliyetinin her cephesi ile ilgili fikirlerin, inançların, geleneklerin, gayretlerin, müesseselerin bu sentezin vücut bulmasında ayrı ve mühim hisseleri vardır. Nitekim bir devlet hayatı içindeki nizamın, ahengin, muvazenenin tek unsuru da, kuvvetli müeyyideleri olan teşkilât değildir. İlk önce şu hakikati belirtmek gerekir ki, milletlerarası camia hayatı bir realite olarak mevcut bulunmasına rağmen, onun başlıca üyelerini teşkil eden milletler ve devletler arasındaki manevî tesanüd bağları henüz bu camia hayatına tam hukukî bir nizam, ve hak ve adaletin emrinde kullanılacak maddî bir zabıta kuvveti sağlayacak derecede gelişmemiştir. Devlet hayatı içinde en kuvvetli bağı teşkil eden vatan fikri ve sevgisi mahiyetinde meselâ insanlık sevgisi, veya milletlerarası zihniyet gibi adı ne olursa olsun milletleri birbirine kaynaştıracak bir bağ henüz vücut bulmamıştır. Hak ve adalet şuuru, herhangi bir cemiyet içinde olursa olsun, hakiki bir gelişme göstermedikçe hukuk tekniği de düzenleyici rolünü oynayamaz. Hak ve adalet şuuru da ancak cemiyet hayatının maddî ihtiyaçları kadar, manevî ve fikrî şartlarının icapları ile, daha doğrusu cemiyet üyelerinin medenî seviyeleri ile mütenasip olarak gelişir. Bu hakikatin ışığı altında milletlerarası camia hayatını ve onun bugünkü teşkilâtlanmasını kısa bir tahlile tâbi tutunca iki cihan harbinin maddî ve manevî tesirleri neticesinde bu hayatın henüz bir ihtilâl ve inkılâp devresini aşarak oturmadığını, ve bu sebepten onun hukukunu teşkil eden devletler hukukunun da gerçek ve müspet mahiyeti ile milletlerarası münasebetlere tam bir şikil hâkim olmadığını görürüz..

Su hakikati de unutmamak lâzımdır ki herhangi bir cemiyet içinde hukuk nizamı kolayca ve kendiliğinden kurulamaz. Nizamın ana unsurlarının meydana gelmesi devlet hayatı içinde bile uzun ve çetin mücadelelerden sonra mümkün olabilmektedir. Milletlerarası camia gibi, cemiyet hayatının henüz maddî ve manevî disiplinden mahrum bir sahasın-

da hukuk nizamının bu ana unsurları şüphesiz daha güçlkle vücut bulup geliyecek ve tesirleri daha uzun bir zamana ihtiyaç gösterecektir.

Bütün kusur ve noksanlarına rağmen Birleşmiş Milletler teşkilâtı, ve ona bağı türlü milletlerarası birlikler ve teşkiller, milletlerarası camia içinde bir hukuk nizamının gerçekleştirilmesi uğrındaki arzuların ve gayretleri başlıca ifadeleridir ki, bunlardan matlûp neticelerin istih-sali, yukarıda işaret ettiğimiz manevî ve fikrî âmillerin yaratacağı milletlerarası zihniyetin gelişmesine bağıdır. Bunun da bir zaman meselesi olduğuna hiç şüphe yoktur.

Kaldı ki, içtimai hayat ile, onun ahenk ve nizamını sağlamaya matuf teşkilât karşılıklı olarak birbirlerine tesir yaparlar.. Birleşmiş Milletler teşkilâtı, milletlerarası camia hayatının menfi ve ihtilâlcî unsurları dolayısıyla, bünyesi ve fonksiyonu bakımından kusurlu ve zayıf bir müessese halinde belirmiş olmasına rağmen, onun, milletlerarası dâvaların serbestçe görüşülmekte olduğu bir forum mahiyetindeki mevcudiyeti bile, bu hayat üzerinde müsbet tesirler yaratmakta ve böylece yeni gelişme şartlarını hızlandırmaktadır. Müesseselerin değişen hayat şartlarına intibakı da zarurî olduğu için, Birleşmiş Milletler teşkilâtı Andlaşmasında da zaman zaman lüzumlu tadil ve islahların yapılması gerekir. Ancak bunların yine mevcut hayat şartlarına uyacak, ve müessesenin muhafazasını sağıyacak surette yapılması icap eder. Eğer harplerden kaçınmak hususunda bütün milletler birleşmiş bulunuyorlarsa, onların hem milletlerarası camia hayatının hem de onun anayasası mahiyetinde olan Birleşmiş Milletler Teşkilâtı Andlaşmasının tekâmül yolunu kapamamak hususunda birleşmeleri kat'î bir zaruret teşkil eder. Bu itibarla. Andlaşmanın tadil mekanizmasının işlemesine imkân sağlanması doğru olur.

Milletlerarası barış ve güvenliğin ana dâvasını, büyük devletler arasındaki münasebetlerin şekli teşkil ettiğine göre, Birleşmiş Milletler Teşkilâtı Andlaşmasının tadili meselesi ancak bu münasebetler cephesinden mütalâa edilebilir. Birleşmiş Milletler Teşkilâtı, temelinden sarsılacak, veyahut dağılacak olursa, bahis konusu münasebetlerin daha çok kötüleşmesi ve üçüncü bir cihan harbine yol açılması ihtimali vardır. Bu bakımdan, Birleşmiş Milletler Teşkilâtının sağılamadığı müşterek emniyetin imkân nisbetinde başka tedbirler ile teminine çalışılmakla beraber, teşkilâtın barışçı ve uzlaştırıcı rolünün bütün güçlklere rağmen devamını sağılamak kat'î bir zaruret teşkil etmektedir.